

Redaktør Hanne Løfqvist; forfatter Helene Bruhn: Seks år på langfart – en dansk dames oplevelser 1889-1895

I mange år stod der i al ubemærkethed to gamle kister oppe på det store loft helt oppe under taget i Kolstrup 11/Callesensgade 1. Da huset skulle tømmes i 2002, så vi, at der stod noget på dem: J. Bruhn 1864 og Helene Bruhn, Apenrade. Og frem dukkede så efterhånden historien bag de to gamle skibskister og de personer, der havde ejet dem.

Helene Bruhn (1859-1937) var født Junggreen. Hendes far var den kendte sønderjyde J. P. Junggreen. Hun blev gift med Jacob Bruhn, som var min oldemors bror. Han blev kaptajn på briggen MIDDELHEUS og med den sejlede de fra Hamborg 1889 på langfart. Helene beskriver levende alt det, hun oplever. Med sin flotte håndskrift og på fejlfrit dansk har hun skrevet 85 sider i stilet hæfter fra Bo Bojesens Boghandel i Åbenrå. Det var jo i tysk tid, men hun havde gået i Juhlers danske privatskole i Åbenrå. I 1895 rejste hun hjem fra Valparaiso. Hendes mand Jacob Bruhn forsvandt senere sporløst i Argentina. Kun hans skibskiste vendte hjem til Åbenrå.

Min mor, Hanne Dahlkild, fortæller i sine erindringer fra barndomstiden i Kolstrup 11 om tante Lene »Musik«, som boede i den lille lejlighed på 1. sal. Hendes ting var ikke prangende. Et klaver og et stort skibsbillede af et Åbenråskib fortalte om hendes interesser og skæbne. Hun gav børnene klaverundervisning, og hver jul samlede hun dem omkring et lille juletræ. Hen-

des største ønske var, at børnene kunne spille til en dansk sang og en glad polka – uden at gå i stå.

Tante Lene havde tit familiebesøg og holdt klub-eftermiddag hver onsdag hele året rundt. Her blev der drukket kaffe, sunget danske sange og strikket halstørklæder og sokker til sømandsmis-sionen og pakket gaver til jul til danske søfolk i fremmede havne.

Hanne Løfqvist

Den 30. April 1889 gik vi fra Hamborg til Papalembang paa Sumatra med Briggen »Middelheus«. Jeg husker ikke, hvor stor den var, men ved kun at det var et mindre Skib. Kahytten var kun lille, men ret hyggelig med Sofa, Bord, Klaver og et Skab.

Den første Forskrækkelse, jeg havde, var i Kanalen, hvor der jo altid er en voldsom Trafik. Da det blev henimod Aften og alle Lysene straaled fra de store Dampere, saa det ud, som de kom lige ind paa vort lille Skib; som Sejlskib skulle vi jo styre vor Kurs, og saa saa det undertiden ud, som Dampskibet kom lige ind paa os for saa at vige i sidste Øjeblik. Det varede 1 1/2 Dag, derefter var vi ude i rum Sø, og saa havde vi jo Plads. I den biscayiske Havbugt havde vi stærk Dønning (uroeligt Hav). Jeg syntes det

Brigskibet J. H. MIDDELHEUS af Esbjerg, malet 1889 af Alfred S. Jensen. Billedteksten under skibet lyder: »J. H. "Middelheus" af Esbjerg ført af Capt. Bruhn 1889«. Signeret Alfred Jensen 1889, Hamburg. (Maleri H&S)

The Brig MIDDELHEUS of Esbjerg, painted 1889 by Alfred S. Jensen. The text under the ship reads: »J. H. "Middelheus" af Esbjerg ført af Capt. Bruhn 1889«. Signed Alfred Jensen 1889, Hamburg. (Painting DMM)

var forfærdeligt, men saaledes var det altid og havde intet at betyde.

Derefter kom vi i Pasaten, en god jævn Vind for Skibene, hvor vi havde alle Sejl oppe baade Nat og Dag og saa nærmede vi os Æquator; længe før blev der talt meget om, hvem der skulle døbes, d.v.s. hvem der ikke før havde passeret Linjen; foruden mig var der en Letmatros; der blev fortalt forfærdelige ting om, hvad der skulde skee.

Da vi saa skulde passere Linjen (det var imidlertid bleven ganske stille, saa næsten

alle Sejl var gjort fast) skulde Matrosen først døbes. Han blev bundet for Øjnene, indsmurt i Tjære og blev derefter sat paa et Bræt over en stor Balje Vand, derefter trak de Brættet bort under ham, saa han faldt baglænds ned i Vandet, men blev straks hjulpet op af Matroserne. Saa kom min Tur, ogsaa jeg blev bundet for Øjnene og skulde saa løbe over et Toy, som skulde forestille Linjen eller Æquator. Da jeg var kommen over det, blev jeg overhældt med store Pøse Vand af Matroserne fra alle

Briggen J. H. MIDDELHEUS eller, som den ofte omtales, bare MIDDELHEUS var et ældre skib, da det blev købt af Jacob Bruhn i 1889. Det var bygget af egetømmer i Brake ved Elben i 1871. Skibet blev døbt VON ROON, og længden var 113,8 fod, mens tonnagen var brutto 282 og netto 270 tons.

De lidt større skibe fra Åbenrå var anpartsskibe, og mon vi ikke kan gå ud fra, at agent og tobaksfabrikant Johan H. Middelheus havde en væsentlig part i skibet. Johan H. Middelheus var stedfader til Helene Bruhns far, Jens Peter Junggreen, 1827-1886. Familien Junggreen var stærkt dansksindede, så da Åbenrå efter 1864 var tysk, blev skibet hjemskrevet i Esbjerg som den da sydligste danske havneby.

Da Jacob Bruhn overtog VON ROON fra ejeren V. C. Koch, skiftede skibet navn til J.H. MIDDELHEUS, men det står opført i skibslisten i 1891 uden kendingsbogstaver, og J.H. MIDDELHEUS synes heller ikke at være blevet registreret i Hoved-Skibsregistrerings-Protokollen ifølge Handels- og Søfartsmuseets kopi af protokollen. Den 18. marts 1893 bekræftes i protokollen salget af det havarerede skrog i Valparaiso for £ 1.120. Det skiftede da navn til LUCAY.

Maleriet af skibet er et portræt udført i Hamburg af Alfred Jensen 1889. Maleren, Alfred Serenius Jensen, 1859-1935, var født i Randers og gik til søs som sejlskibssømand. I Hamburg blev han »opdaget« som skibstegner, og en tysk reder bekostede en forberedende kunstnerisk uddannelse for ham. I 1884-1885 modtog han undervisning hos en kunstner, og derpå gik han atter til søs for at tjene til en etablering som kunstner. I 1889 tog Alfred S. Jensen fast bopæl i Hamburg, og portrættet af J.H. MIDDELHEUS er hans tidligst kendte arbejde. Alfred Jensen døde 29. juni 1935 i Hamburg og blev begravet samme sted.

Karakteristisk for skibsportrætgenren er skibet tegnet i alle detaljer; der er sat lidt flere sejle, end det oprækkende vejr ville tillade, og Dannebrog vajer under gaffelen, selvom nationalitetsflaget normalt kun blev hejst i havn. Hele besætningen er antydnet som sorte skygger. Der kan tælles otte personer, hvilket var det normale for en brig. Kulissen er klippen Helgoland og flere af tidens skibstyper, også et dampskib, anslår stemningen og fortæller om et skib, der forlader Hamburg for en langfart, hvis endemål endnu ikke kendes.

Billedet er bestilt og helt eller delvis betalt ved afsejlingen fra Hamburg. Vi kan se både af malerens anførte tekst og af Helene Bruhns beretning, at skibet i daglig tale blev kaldt MIDDELHEUS. Hvem der så har afhentet maleriet ved vi ikke, men der kom mange Åbenråskibe til Hamburg. Formodentligt er det afhenteren af maleriet i Hamburg, der har bedt Alfred Jensen om at tilføje de to manglende forbogstaver, J.H., til navnet MIDDELHEUS. Fhv. museumsinspektør Hanne Poulsen, september 2006

Sider. Jeg slap altsaa nemmere fra det. Begge var vi drivvaade og maatte fuldstændig klædes om. Bagefter festede vi saa med Smørrebrød og Punsch.

Vi sejlede derefter over til Sydamerikas Østkyst og ned langs Afrikas Vestkyst. Da vi nærmede os Cap Haab, begyndte det urolige Vejr. En Aften mens vi sad og skaffede, som det hedder paa Sømandssproget, slog en høj Sø over Skibet. Vandet kom ned i Kahytten, hvor vi sad, saa vi styrtede imellem hinanden. Mændene op paa Dækket, og da de kommer forud, er der slaaet et stort Hul i Skibet og den ene Mast var slaaet løs. Alle Mand paa nær Rorsmanden maatte i gang med at tætte Hullet; det var forfærdeligt. Manden ved Roret blev slaaet ned og fik Benet beskadiget. Han blev lagt ned i Kahytten paa Sofaen. Vandet skvulpede frem og tilbage i Kahytten (det kunde jo ingen Afløb faa). Jeg ved ikke hvad jeg gjorde af mig selv; den stakkels Matros laa og klagede. Først da de var færdig med Arbejdet forude, blev han hjulpet.

Rejsen til Palembang kunne ikke fortsætte, da der nu kun var 1 Mast. I flere Uger stormede det voldsomt. En dag sagde min Mand om jeg ikke vilde op paa Dækket og se de høje Bølger. Vort lille Skib laa nede imellem Bølgebjergene, der stod som en høj Mur om os. Sejl kunde vi ikke føre. Kun et eneste som var rebet (kun et halvt Sejl).

Det blev saa bestemt at vi skulde gaa til Port Natal paa Østkysten af Afrika for at reparere Skibet og det tog lang Tid inden vi kom derop.

Port Natal

Sammen med os kom et tysk Skib og Dagen

Foto af familien Bruhn fra 1874. Kaptajn Jacob Bruhn er drengen midt i bagerste række.
(Foto Hanne Løfqvist/Heinrich Callesen)

*Photo from 1874. Captain Jacob Bruhn is the boy in the middle of the back row.
(Photo: Hanne Løfqvist)*

før vi kom ind havde vi signaliseret sammen. Ved Port Natal er en stor aaben Rhed; for at komme i Havn maa Skibene over en Barre (Sandbanke). Er et Skib for dybt lastet, maa det først losse noget af Ladningen ude paa Rheden, da det ellers ikke kan komme over Barren. Det var tilfældet med det tyske Skib og det maatte derfor ligge Natten over (vi kom dertil henimod Aften) ude paa Rheden. »Middelheus« kunde nok komme over, saa vi kom i Havn. Ud paa Natten blæste der en stærk Storm; det tyske Skib forliste med Mand og Mus. Den næste Dag laa Kysten fuld af Vragstumper; var vi ikke kommen ind, havde vi delt samme Skæbne.

Er vi først over Barren, saa er Indsejlingen meget intressant. Befolkningen der er jo Negere og deres Huse eller Hytter ligner Bikuber; de sang og trommede paa nogle skrækkelige Instrumenter. Dagen efter gik vi iland og naturligvis først op til den danske Konsul, som var en Englænder; hans Frue var fra Helsingør, og hun blev glad for at se en dansk Dame saa langt borte fra Hjemmet og jeg ikke mindre; der kom jeg ofte mens jeg var i Port Natal fra August til Oktober. Vi kom dertil i Begyndelsen af Foraaret og alt var saa smukt. Jeg synes at Solen skinnede altid der. Natal er engelsk; det var en køn By; særlig husker jeg en meget bred Gade med engelske Butikker paa den ene Side og arabiske paa den anden Side. En Dag kom jeg op paa et Torv, hvor Negerpiger stor opstillet i Række; de var tilsalgs, saa der kunde en Neger købe sig en Kone.

I Oktober sejlede vi atter derfra for at gaa til Palembang. Den 24. December (Juleaf-

tensdag) laa vi med stille; vi var ikke langt fra nogle Øer, men vidste jo ikke, hvorledes Befolkningen var. Da vi gerne vilde have lidt Proviant til Juleaften gik Halvdelen af Skibets Folk bevæbnet med Pistoler og andre Vaaben iland med Baaden, for at tilbytte sig hvad de kunde faa af Proviant. De kom saa ombord med Høns, Bananer, Kokosnødder og grønne Grene til at pynte med til Juleaften og glade var de, da de atter var ombord. Vi fik derved en dejlig Juleaftensmad; det var første gang jeg fejrede Jul ombord.

Nu nærmede vi os Sumatra og i Sundastrædet fik vi hver Aften ved Solnedgang nogle voldsomme Byger, Sumatrasqualls, som kastede Skibet fra den ene Side til den anden, saa man næsten troede vi skulde vende helt om (kapseise i Sømandssproget). Det gjaldt om at faa Sejlene helt gjort fast inden Bygen kom, og den kom altid saa forfærdelig hurtig; derefter var det igjen fint Vejr til den næste Aften; det hele varede i 1/2 Time.

Vi naaede saa Indsejlingen til Palembang; det var en Flod med Urskov paa begge Sider. Aberne hang i Træerne i hinandens Haler og de vilde Dyr brølede i Skovene, som ved Nattetid var meget uhyggeligt. Opad Floden maatte Skibet drive med Strømmen og naar Strømmen vendte maatte vi ankre. Undertiden drev vi lige ind i Buskene, saa maatte Matroserne i Baaden for at hale os ud igen. Det var en spændende og intressant Tur.

Palembang

I Begyndelsen af Januar 1890 kom vi til Palembang (hollandsk Besiddelse). Ind-

byggerne er Malayer, Chinesere og Arabere og maaske 120-130 Europæere foruden Børn i alt henved 50.000 Indbyggere. Europæerne er mest Hollændere; her er hollandsk Militær. Byen bestaar af en lang Gade (rødt Sand), hvor alle Chinesere og Malayere har Butikker. Naar Gaden holder op er der smukke Alleer. Guvernøren bor i et dejligt Hus med Have og Anlæg; der er ogsaa Kasernen. Europæerne bor alle i Nærheden af hinanden. Malaykvarteret er vildt, halvt og helt nøgne Børn, Dyr og Mennesker i skøn Forening. Her er dejlige Skove med alle Slags udenlandske Træer. Paa Grund af Varmen kan man ikke bevæge sig ret meget om Dagen; min Mand har et par Gange lejet en lille Vogn og vi har da kørt et Par Timer omkring; vi maa dog ikke køre for langt ind i Skoven, da man der kan risikere at møde Tigere.

Først Kl. 6 naar Solen er nede, kommer Folk frem. De klæder sig da i europæisk Dragt for at spadsere og gøre Visitter fra 7-9. Naar de kommer hjem, klæde de sig atter i ostindisk Dragt, som for Damernes Vedkommende bestaar af et snævert broget Skørt (Sarong) en Slags hvid Frisértrøje, dertil bare Fødder i kinesiske Tøfler. Her er 3-4 tyske Familier, som alle har været meget venlige imod os. Hos en italiensk Familie, som kan tale Engelsk har vi været 2 Gange til Middag Kl. 9. Fruen og jeg var en Dag ovre paa den anden Side Floden i en Kano, for at gøre forskellige Indkøb i Chineserbutikkerne, som jeg skal have med hjem til Erintring om Palembang. Om Aftenen er vi enten bedt ud eller ogsaa er her nogen ombord. Vi sidder da paa Dækket med Lampen og faar et Glas Limonade eller Vin.

Fru Helene Bruhn født Junggreen. Årstallet for fotoet er ikke kendt, men det kunne være et erindringsfoto taget, før hun som nygift begyndte sin verdensomsejling med MIDDELHEUS.
(Foto Institut for Sønderjysk Lokalhistorie, Åbenrå)

Mrs. Helene Bruhn née Junggreen. The year of the photo is unknown. It could be a remembrance picture taken before she as newly married began her voyage on board MIDDELHEUS.

(Photo: Institute for Southern Jutland's Local History, Åbenrå)

Chineserbryllup

Igaar var vi til et Chineserbryllup, som jeg skal fortælle lidt om. Et ungt Chineserpar havde havt Bryllup for 8 Dage siden; hver Aften var der Fest og nu sluttede det med Europæerne. Der skulle komme 70-80 Mennesker og jeg var meget spændt paa, hvordan det hele skulle gaa for sig. Jeg klædte mig i min fineste Dragt, hvid Kjole med blaat Livbaand, og saa blev vi Kl. 8 hentet i Vogn til en hollandsk Familie som vi skulle følges med; derfra sejlede vi saa sammen med flere i en stor Baad over paa den anden Side Floden.

Da vi ankom til Stedet spillede Musikken; vi blev modtaget af en gammel Chineser, Brudgommens Fader, som gjorde Gildet. Først kom vi ind i et stort Værelse, hvor der stod Spilleborde, for resten helt europæisk, derfra ind i en Sal, hvor der skulle danses, og tilsidst ind i et stort smukt møbleret Værelse; midt paa Gulvet et Bord med fine Tærter, en med et Brudepaar i Toppen og andre med Roser, ligesom hjemme. Da vi havde hilst paa de forskellige Chineserkoner, Mødre og Bedstemødre, satte vi os alle i en Rad, Herrerne paa den ene Side og Damerne paa den anden. For hver Gang der kom en Baad, spillede Musikken og da vi alle var komne, blandede Selskabet sig imellem hinanden.

Først blev der budt Chatreuse omkring og derefter Kaffe i fine kinesiske Kopper og saa begyndte Dansen. Alle unge Piger var i hvide Kjoler; som altid var der ogsaa der mangel paa Kavalerer. Jeg maa nu fortælle om Brudeparret. De blev ført ind af en gammel Chineserinde, sad støt paa en Stol med nedslagne Øjne. Brudgommen

havde en violet Silkebluse paa, lyseblaa Silkebukser, hvide Strømper, sorte Sko samt en lang karmoisinrød Pidsk. Deres Haar er oftest temmelig kort, hvorfor de fletter noget andet ind, enten blaat, brunt eller rødt. Bruden havde en Krone paa Hovedet af Guld og Sølv, Masser af Blomster, Smykker og Brillianter, paa Fingrene havde hun kostbare Ringe.

Da de havde siddet til Eftersyn, forsvandt Bruden og kom ikke frem mere, medens Brudgommen blandede sig i Selskabet. Bruden opholdt sig i et Værelse for sig selv, hvorfra hun kunde se, hvorledes vi andre morede os. De ældre spillede Kort og vi yngre Koner sad og passiarede, dansede af og til og morede os dejligt. Der var saa oplyst og det hele var saa festligt. Chineserne holdt sig helt i baggrunden, da Festen kun var for Europæerne. Kl. 2 1/2 var vi atter ombord, og det var morsomt for os at have overværet denne Fest.

I Begyndelsen af Februar er det kinesisk Nytaar, hvortil vi gik omkring i de kinesiske Hjem og ønskede godt Nytaar, fik The og forskellig Slags Bagværk, som smagte afskyeligt. I et af Hjemmene saa jeg et stakkels Menneske, som var halvt Mand halvt Kvinde; hun holdt til hos Kvinderne og blev omtalt som »die unglückliche Frau«.

Rejsen til Samoa

I Marts 1890 afgik vi fra Palembang til Samoa. Jeg var ikke glad for at skulde dertil, da der Aaret i forvejen havde været en forfærdelig Orkan, hvor flere store Krigsskibe baade engelske, tyske og amerikanske gik under med hele Besætningen. Rejsen til Samoa varede i 5 Maaneder; under gode

Vejrforhold kunde Reisen gøres i 3 Maaneder. Vi var udprovianteret for 4 Maaneder, men da denne tog 5 Maaneder, maatte vi i den 4de Maaned begynde at spare paa Provianten. Der blev saa undersøgt hvor meget vi havde tilbage og derefter fik enhver sin bestemte Ration daglig. Matroserne, som skulde være paa Posten baade Nat og Dag skulde saavidt muligt ikke mærke noget til Rationeringen, men vi agter, Kaptainen, Styrmanden, Baadsmanden og jeg fik kun vor tildelte Portion. Der maatte tænkes meget paa at spare paa Vandet. Vi fik en Kop Kaffe om Morgen og en Kop The om Aftenen; desuden skulde der jo bruges til Maden, hvad der ikke kunde koges i Saltvand. Drikkevand var der ikke tale om at faa, heller ikke til at vaske sig i; var man tørstig trøstede man sig med Eddike af Picklesflaskerne og det var jo ikke meget lædskende.

Da Samoa ligger paa omtrent 12-14 Gr. Sydbredde sejlede vi naturligvis paa de varme Breddegrader, hvor der ofte var stille. Efterhaanden som Tiden gik, begyndte vi at føle Underernæringen eller Sulten, og da vi engang i det Fjerne saa nogle Øer, blev der holdt Raad om vi skulde prøve paa at anløbe dem, for at faa Proviant. Da det ikke var umuligt at der var Menneskeædere der, blev det opgivet. Min Mand spurgte mig, om jeg vilde ofre mine Smykker, hvis det kom saavidt, hvilket jeg naturligvis gerne vilde. Heldigvis kom der undertiden en Slags store Fisk (Springere) i Nærheden af Skibet. Matroserne fangede flere Gange en. Kødet smagte som fersk Kød. Vi levede da højt paa Springerbøf til et Maaltid. Dog var det kun et bestemt Stykke af Fisken, der

kunde bruges, det andet blev kastet overbord, men saa havde vi da den Dag faaet et godt Maaltid.

Sejladsen i det stille Hav var fraset den langsomme Fart og Rationeringen en vidunderlig Oplevelse. Jeg opholdt mig næsten altid paa Dækket og hvem der ikke selv har prøvet det kan ikke sætte sig ind i de forskellige Oplevelser. En Dag mens jeg sad paa en Luge midtskibs fløj der nogle Flyvefisk (som smaa Sild) over i mit Skød; idet de hæver sig over Vandfladen i Stimer kan de blive kastet over paa Skibet. De blev stegt til mig og smagte dejligt. Aftnerne paa Dækket var vidunderlige og naar jeg sad og betragtede Stjernerne og da særlig Karlsvognen, saa maatte jeg tænke paa at den kunde de ogsaa se hjemme, og det var en dejlig Tanke. Syd for Æquator saa vi Sydkorset som jo ikke ses paa de nordlige Bredegrader.

Samoa

Efter 5 Maaneder naaede vi saa Samoa i August; det er den længste Sørejse jeg har gjort. Interessant er det, naar man efter Beregningen skal kunde se Land. En Matros klatrer da op i Masten og derfra ser han saa Land og dejligt er det efter saamange Maaneder atter at skulde komme i Havn. Dog det første Syn der mødte os var Vragene af 5 Krigsskibe der laa med Bunden ivejret; forfærdeligt at tænke sig, at størstedelen af Besætningen blev spiddet paa Korallrevene.

Samoa eller Skipperøerne ligger paa omtrent 15 Gr. Sydbredde, saa der var meget varmt. De bestaar af 4 store og en Del mindre Øer. De to er tyske Besiddelse.

Savai og Upolo med Hovedstaden Apia, de to andre er amerikanske; vi gik til Apia. De Indfødte kaldes Kanakker; det var den første Sydhavsø, jeg var paa, og jeg syntes det var vidunderligt. En lang Gade gik langs med Havet med Huse mest paa den ene Side, hvor Europæerne boede, saaledes at man altid saa Havet. De Indfødte havde deres Hytter imellem Buskene; der var imellem de Indfødte ogsaa nogle Chinesere, og en Blanding af Kanakker og Chinesere var noget af det styggeste jeg har set; de blev foragtet af Samoanerne og maatte bo paa et eget Omraade.

Vi traf i Apia en jødisk Familie Rosenberg; han var fra Aabenraa og hun fra Hamborg (havde ogsaa været i Aabenraa); hvor var det rart for mig derude paa Sydhavsøerne at kunde tale om min Hjemstavn.

Hr. Rosenberg havde en Butik med lidt af alt, særlig for de Indfødte, som gik ud og ind og saa paa Varerne; der var ingen Dør, saa de gik lige ind fra Gaden.

Af hvide Damer var der 13 engelske og tyske. Det var morsomt at sidde paa Rosenbergs Balcon og betragte de Indfødte som var rigtige Naturmennesker. En dag saa jeg ligeoverfor et Par Indfødte; om dem blev fortalt at Manden var bleven ked af sin første Kone, fordi hun var for gammel (26 Aar). Hun fik saa Reisepas og han tog en paa 16 Aar; efterhaanden blev han ogsaa ked af hende og vilde gerne have den første igjen, men hvad det blev til ved jeg ikke.

Naturen var meget smuk med dejlige Palmeskove. Jeg husker en Dag jeg var ude at spadserere med en Captainskone (hun var Datter af en halfcaste Far og en indfødt Mor, var altsaa $\frac{3}{4}$ sort og $\frac{1}{4}$ hvid). Da vi

gaar igjennem Skoven, ser vi en Kanak løbe op ad en Palmestamme, saa let som en Kat; i et Øjeblik var han oppe i et højt Palmetræ, hvorfra han kastede Cocosnødder ned og sagde saa noget til Captainsfruen; jeg spurgte da hvad han sagde. Han siger at vi hvide Damer har det godt. Jeg tænkte, hun var stolt over at kaldes en hvid Dame.

Samme Frue var gift med en tysk Captain, som sejlede til de vilde Øer, hvor der kun var Indfødte. Saamange som Skibet kunde rumme blev lokket ombord, kom strax ned i Lasten, hvor de blev lukket inde til Skibet var ude i rum Sø. De blev bragt til Samoa, hvor de i 3 Aar blev brugt til at arbejde i Plantagerne. Om de fik andet Vederlag end Føden veed jeg ikke. Penge kendte de jo ikke og Klæder havde de ingen Brug for.

Efter 3 Aars Forløb blev de atter bragt tilbage, dog ikke til deres egen Ø, og saa gik Skibet til en anden Ø for at hente en ny Ladning Mennesker. Om samme Captainsfrue, som jeg syntes rigtig godt om (igjennem Manden havde hun tilegnet sig lidt Civilisation) kan jeg fortælle, at naar Skibet kom til Samoa, gik hun strax ombord til sin Mand. Om Aftenen gik de saa iland og boede hos hendes Forældre, hvis Hytte laa inde mellem Buskene, med en ganske lav Indgang, saa man næsten maatte krybe derind. Der var Maatter paa Gulvet og for den hvide Families Skyld var der nogle Kurvestole og en Seng, udover det Intet. Kanakkerne sover kun med et Stykke Træ som Hovedpude. Naar de opholdt sig i Kanakkerhjemmet, var de Kanakker og hun følte sig allergladest der.

En Dag var vi paa Picknick oppe paa et højt Bjerg, hvorfra vi havde en dejlig

Udsigt over det store Hav. Vi red igjennem smukke Palmeskove. Da jeg aldrig før havde været paa Hesteryg, følte jeg mig ikke saa helt tryk; dog hjemad var det værre, idet det begyndte at regne, og samtidig gik det nedad Bakke; naturligvis red jeg imellem 2 andre, saa der skete mig jo intet.

Om en tysk Læge paa Samoa blev der fortalt, at han havde giftet sig med en Indfødt. Som Barn lod han hende bringe Ny Zeeland, hvor hun kom i Skole og lærte alt, hvad der behøvedes som fremtidig Doktorfrue og der blev sagt at hun var en virkelig dannet Dame.

Fra Samoa gik vi til en mindre Ø, som hed Niuaafu, hvor vi skulde hente Copra (smaat skaarne Kokosnødder), som bruges til Sæbe og Olje.

Niuaafu

Niuaafu er en lille Ø med omtrent 1000 Indbyggere.¹⁾ Pladsen, hvor vi skulde til hed Angaha med 200 Indbyggere. Der var kun 3 Europæere paa hele Øen, saa jeg vakte formelig Opsigt, da jeg først var den anden hvide Dame, der havde været paa Øen. Niuaafu er en Klippeø, hele Kysten er Klipper og Sten, hvor Brændingen naturligvis er forfærdelig. Her er kun et bestemt Sted, hvor man kan ankre, hvorfor én af de smaa Kuttere fra Samoa maa gaa herved for at være de store Skibe behjælpelig. Da Kutteren ikke var her maatte vi prøve paa det selv. Inde fra Land blev der raabt: Lad gaa Anker, men der var ingen Bund; altsaa maatte Ankeret op igen og vi atter tilsøs. Næste Gang gik det ligesaa. 3die Gang ser vi Kutteren og den gaar da foran os hen til Ankerpladsen.

Det var en meget farlig Havn og aldrig er et Skib gaaet derfra uden at have mistet et eller flere Ankre, idet Bunden er Koral, som ikke kan holde Ankrene. Her laa vi i 6 Dage og det gik i en Fart med Ladningen. Vi nærmede os nemlig Fuldmaane og da der med denne plejer at komme Storm, saa bliver der gjort alt hvad der kan, for at faa Skibet bort forinden. Den Dag vi var færdige tog det til at blæse ind paa Land og saa var det Tid at komme bort. Altsaa begyndte de at hive Anker, som viste sig umulig at faa op; over 20 Mennesker sled af alle Kræfter, endelig ser de Ankeret, men foruden vort Anker var der endnu 2 andre. Da vi ikke kunde faa dem alle 3 op, maatte vi lade dem gaa tilbunds igjen og saa gik vi tilsøs.

Men nu skal jeg fortælle om min Landgang paa Niuafo. Da det en Dag var stille spurgte min Mand om jeg havde Mod til at gaa iland, hvilket jeg nok havde. Jeg kom saa i Baaden, men jo mere vi nærmede os Stedet, desto mere benovet blev jeg; thi Brændingen er selv med stille Vejr forfærdelig; man maa igjennem den og saa være klar til at hoppe op, naar Baaden sættes paa Land. Der var dog saa mange Hjælpere, saa jeg blev løftet op. Saa stod jeg da i god Behold paa Klipperne. Vi gik først op til Agenten for Firmaet, hvor de andre 2 Europæere ogsaa var, begge Englændere. 2 af de hvide Mænd havde indfødte Koner, hvoraf den ene er lidt civiliseret, idet hun af og til har været i Samoa og det har meget at sige her.

Det ene Sted spiste vi til Middag og derefter gik vi en Tur sammen med de to Englændere. Øen er 5-600 Fod høj og vi var oppe paa det højeste Punkt. Vi gik rundt

om hele Øen igjennem Skov af Kokosnøddetræer, Appelsintræer, Bananbuske og andre. Hele Tiden gik vi opad Bakke og da vi var højest oppe, havde vi en meget smuk Udsigt. Til den ene Side Havet og Husene dernedeved, og til den anden Side var der en stor Sø med 3 mindre Øer i og bagved igjen Havet; det var vidunderligt smukt.

Niuafo er en Vulcan, som regelmæssigt bryder ud hvert 4de Aar. Beboerne flygter da op paa Toppen; sidste Gang varede det i 19 Dage, men ingen Mennesker omkom. Alligevel bygger de altid igjen deres Huse paa samme Sted.

Da vi var kommet op paa Toppen, var vi meget tørstige og til vor store Glæde ser vi et lille Kokosnødtræ, hvor vi kunde naa Frugten; Melken er forfriskende og smager som den dejligste Limonade. Længere borte sad der 3 Mænd, som løb op af de høje Stammer og kastede Nødderne ned til os. Paa Vejen var vi inde i en Indfødts Hytte; den er aflang, flettet af Træernes Bark med en Aabning til den ene Side; der er ingen Vinduer, ingen Møbler eller nogen Ting, alt i et Rum; der var ingen og saa gik vi videre. Derefter var vi inde i en Kirke, et stort aflangt Hus, som var nydelig flettet og lavet indvendig; ikke et Søm bruges dertil, alt er flettet; der var ogsaa et lille Alter og Kirken er katolsk.

Da vi kom hjem, var vi dygtig trætte, men en ganske dejlig Tur havde det været; 2 Timer havde vi gaaet og det er jo meget for »Søfolk«. Her findes de største Kokosnødder i Verden. Skallerne laves pæne og glatte baade indvendig og udvendig og de bruges som Drikkekar.

Her saa jeg ogsaa hvorledes de lavede en

Drik (Kava), hvortil bruges Roden af en bestemt Plante, som tygges af indfødte Kvinder, spytted ud i en Kokosskal, hvor den blandes med Vand og saa er Drikken færdig; der blev sagt at den var let beruende. Jeg fik 2 Skaller forærende, desuden et Lavasmykke, Broche, Halsbaand, Armbaand og Ørenringe. Halsbaandet bestod af større og mindre Medailloner, forbundet med Sølvkæder. Det var meget smukt. Jeg havde et større Selskab af Piger og Koner ombord, som blev trakteret med Chokolade og Macroner, og da jeg byder én af dem Kagerne tager hun dem alle og pakker dem ind i et Tørklæde.

Det er mærkeligt den Forskel der er paa Beboerne paa de forskellige Øer; paa Samoa og Niuafo var de smukke; man saa sjældent et ikke kønt Ansigt. Her hvor vi nu er paa Tongaøerne er det derimod sjældent at see et kønt Ansigt; de er saa brednæsedede og klodsede og heller ikke saa høflige, som paa de andre Øer.

Tongaøerne

Fra Niuafo gik vi den 28ende August og kom til Tongaøerne d. 7ende September. En Nat havde vi en slem Storm ved Fuldmaane og da var jeg uhyggelig tilmode. Sejladsen herop til Vavau var meget smuk. Vavau eller Tongagruppen bestaar af mange smaa og én større Ø Vavau, ialt 14. Vi sejlede ind imellem adskillige af de smaa Øer, hvor der kun var ganske smalt. Da vi havde god Vind, varede det hele kun 3 Timer, medens det til andre Tider kan tage 6-8 Dage. Vi ligger her som paa en lille Indsø, rundt omkring omgivet af Land, saa vi ligger fredeligt og godt.

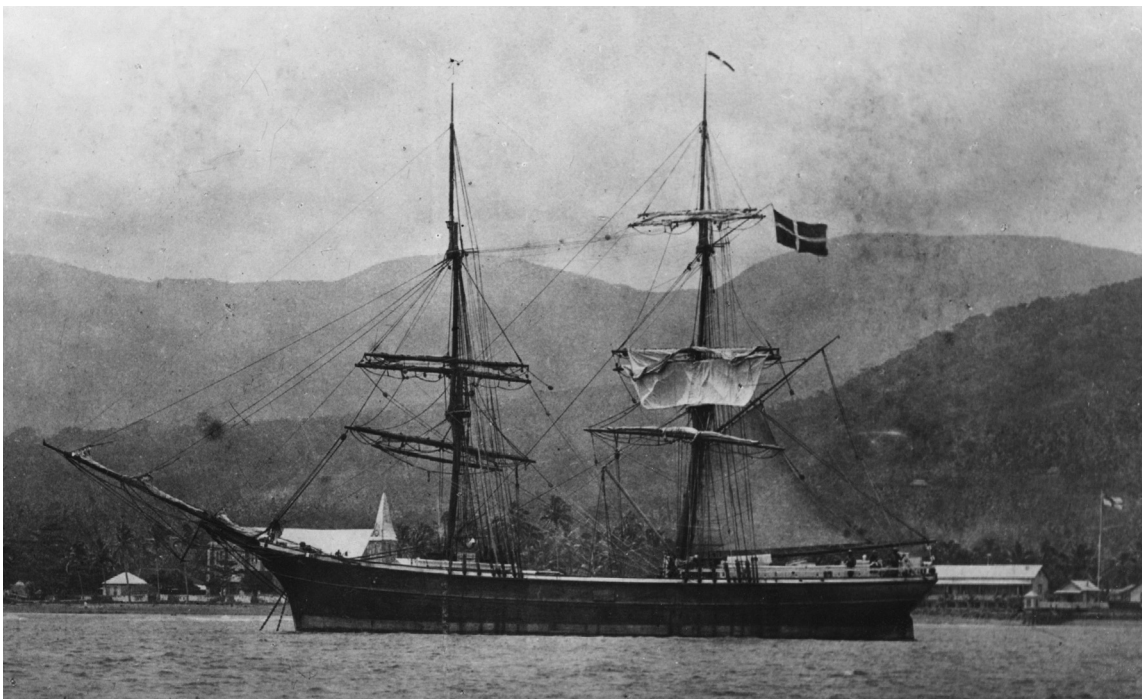
Byen her hedder Nei-a-fo; her er omtrent 50 Europæere. Vi gik strax i Land og gjorde Visit hos Købmanden, som er en Tysker; hans Frue er engelsk. Der blev vi inviteret til om Aftenen og havde det rigtig hyggeligt, fik dejlig Sang og Musik.

Dagen efter var vi iland, for at se Byen. Alle Europæernes Huse ligger ved Vandet, foran Købmandens Hus var der en lille Have med Roser og Nerier. Ellers er der som paa Niuafo ingen Gader, kun Stier, som en almindelig Markvej. Der er mange Appelsintræer, da Appelsiner er Hovedudførselen herfra, derefter Copra. Det var saa dejligt at gaa imellem Appelsintræerne, som var fulde af dejlige store Frugter, mange vare faldne ned og vi samlede op; selv Svinene, hvoraf der er en Mængde paa Øen, spiste deraf. Man bliver hurtig ked af Appelsiner herude, vel nok fordi de er her altid hele Aaret rundt. Flere af Europæerne har Butikker med alt muligt, men det er meget dyrt.

De Indfødte betaler med Appelsiner eller Copra. Penge har ingen Værdi for dem, arbejde gider de ikke, da de har hvad de behøver, Svin og Grise, Kokosnødder, Appelsiner samt Brødfrugt og saa har de nok.

Min mand vilde gerne købe en lille Gris til at spise her ved Land, men det har næsten ikke været ham muligt at faa én for Penge, da de hellere vil have deres Grise end Penge. Europæerne lever næsten udelukkende af preserveret Kød, da her ingen Køer eller Faar findes.

Min Mand er i Dag paa en ridetur igjennem Øen, som er den største Fornøjelse for ham ved Land at ride; gid jeg ogsaa

Briggen J.H. MIDDELHEUS til ankers ved en Sydhavso 1891-1892. Fotografen ukendt, men det er taget p den rejsen, hvor Helene Bruhn var om bord.

(Foto H&S)

The Brig J.H. MIDDELHEUS at anchor by a South Sea island 1891-1892. Unknown photographer, but from Helene Bruhn's stay on board.

(Photo DMM)

kunde. Alle Damer her rider, men jeg t r ikke pr ve herpaa, da Hestene er saa vilde.

I Aften er vi atter inviteret til The hos K bmanden og jeg tager da mine Noder med, for at jeg ogsaa kan synge lidt. Paa S ondag kommer de ombord hos os, naar Vejret bliver nogenlunde. I de sidste Dage har vi haft Bygevejr, men vi ligger jo godt her.

Min Mand mener det bl eser st rkt tils os. Gid vi nu ikke maa faa for lang en rejse til Valparaiso, hvortil vi nu skal gaa og ikke for meget daarligt Vejr; det er dog temmelig

sandsynligt, da vi skal langt sydpaa. Man h rer saa meget om Orkaner herude, saa jeg igrunden har faaet lidt Skræk i Kroppen. Dog hvor har jeg allerede set og oplevet meget. Naar vi er gaaet fra Tongaerne, husker jeg ikke, men i December 1890 ankom vi til Valparaiso i Sydamerika, hvorom jeg skal fortælle senere.

Paaskeoen

I Januar 1891 afgik vi til Paaskeoen, som jeg nu skal fortælle om; derfra skulle vi bringe

Uld, Køer og Heste til Tahiti. Det var temmelig besværlig, da det næsten altid blæste, mens vi laa der.

Om Aftenen efter Solnedgang var der altid stille. Naar jeg sad paa Dækket fløj mine Tanker til alle mine Kære derhjemme, indtil jeg pludselig kom til mig selv, og saa var jeg ved Paaskeøen, saa langt borte fra Hjemmet.

Klimaet her er dejligt; Øen ligger paa 28 Grader Sydbredde, saa her er ikke den tropiske Varme som længere nordpaa.²⁾

Kanakkerne er smukke Folk, men helt uciviliserede. De vokser op aldeles uvidende, enkelte af de Gamle kan dog læse og skrive, da der kort Tid har været Missionærer paa Øen.

2 Gange har jeg været iland og det var med Ængstelse, jeg første Gang vovede det. Man skal nemlig ogsaa der igjennem Brændingen.

2 gange kom der nogle vældige Søer; det var som de vilde opluge os, men de Indfødte forstaaer at styre Baaden og den 3die Bølge satte os paa Land. Kanakkerne kom alle og gav mig Haanden. Heste stod sadlet, og vi red begge op til Guvernøren, der var en Chilener. Foruden ham og hans Kone, var der endnu en anden chilensk Kone, som havde mistet sin Mand der. Resten er Kanakker omtrent 300. Vi spiste til Middag hos dem, hvilket var meget intressant for Kanakkerne, hvorfor vi have en hel del Tilskuere.

Her paa Øen findes Svin, Høns, Heste og Køer, desuden Jams, søde Kartoffler, Meloner, Bananer, Figner og Sukkerrør, hvilke sidste skal være meget nærende.

Heste, Køer og Faar er vilde og løber

omkring i store Flokke. Af Dyrenes Melk laves der Ost, en Erstatning for Brød hos Guvernørens. Endnu en Gang var jeg iland og der var jeg paa en meget intressant Tur.

Kl. 6 om Morgenen gik vi med Baaden til en anden Landingsplads; der var længere at ro, men Brændingen var ikke saa slem. Min Mand og Guvernøren skulde omkring paa Øen, for at see paa Kreaturerne. Jeg gik op til Huset, hvor Guvernørens Frue pakkede en Madkurv, bestaaende af en Høne, Jams (en Slags Kartoffler) og dejlig frisk Ost, foruden os var der en Kanakkerpige, som skulde hjælpe os. Vi begav os op paa et højt Bjerg, en Vulcan, som var udsukt. Dybt nede i Krateret var der en stor Sø og en yndig lille Skov; der steg vi ned og lejrede os under Træerne. Kanakkerpigen lavede Maden til rette. Alt koges paa varme Sten og saa passer det sig selv til det er mørt.

Da Maden var færdig (Hønen var dejlig mør og Kartofflerne ligeledes), satte vi os under et skyggefuldt Træ og lod Maden smage os; et Bananblad var Borddug og istedetfor Kniv og Gafler brugte vi Fingrene.

Efter Maaltidet begav vi os atter paa Hjemturen, som var meget besværlig, idet det nu gik opad, til Tider kravlede vi baade paa Hænder og Fødder.

Inden vi naaede Huset, havde vi en hel Skare Kanakker efter os. Jeg var jo den første fremmede Dame, der havde været paa Øen, saa jeg vakte jo Opsigt. Kl. 3 var vi igjen ved Huset og lidt efter kom Herrerne tilbage fra Rideturen og vi gik ombord. Jeg sad nede mellem Uldsækkene og var dygtig træt efter den Spaseretur.

I 11 Dage laa vi her og Juleaftensdag 1891 gik vi herfra til Tahiti med hele vor Ladning af Køer og Heste. Rejsen varede 3 Uger med fint Vejr hele Tiden. Paa denne Tur har det været knapt med Vand. Dyrene maatte først og fremmest have og derfor blev det knapt til os. Da vi kom ind imellem en Øgruppe, fik vi adskillige stærke Regnbyger. Derved samlede vi en Del Vand, saa alle Dyr fik rigeligt at drikke, og jeg holdt Storvask. Vi havde 2 Malkekøer saa vi paa hele Turen fik en stor Kande Melk hver Dag.

Her var helt landligt ombord med Køer, Heste, Svin og Høns, især naar Hanen galede om Morgenen.

Tahiti

Efter 3 Uger ankom vi til Tahiti, en af de smukkeste Sydhavsøer (fransk Besiddelse) mere civiliseret end Samoa, hvilken jeg dog foretrækker. Byen hedder Papeete; her er saa varmt, saa man næsten intet kan foretage sig. Først efter Kl. 4 er det nogenlunde, men saa snart Solen er nede plages man af Moskitoer, som er forfærdeligt. Her er helt forskjelligt fra Samoa, baade pæne Butikker og kønne Beboelseshuse. Saa er her en dejlig bred Allé igjennem Skov ud til den danske Konsuls Hus. Der var vi flere Gange ude, han var fra København, en fin dannet Mand, hvis Fader var Kammerherre ved Kong Frederik d. 6te. Hans Kone var halfcaste, Faderen var Englænder og Moderen var Indfødt. Der var en hel Flok Børn, som alle var meget smukke.

Der var vi engang bedt ud til Middag og det var baade europæisk og paa Kanakker Maade. Vi valgte Kanakker Maaltidet; der

var dækket i det Grønne, og vi spiste Kanakker Retter med Fingrene, mens vi sad paa Hug; det var ikke nemt, men morsomt at prøve; det var et meget smukt Hjem og Børnene var meget velopdragne; Fru Schmidt var ogsaa en nydelig Dame og jeg kom til at holde saa meget af hende. Under vort Ophold her døde Kongen af Tahiti. Inden han blev begravet, holdt baade de Indfødte og de hvide unge Mænd vilde Orgier med deres Kvinder baade Nat og Dag, som var afskyeligt at være Vidne til. Det varede i 8-14 Dage.

Idag indtager vi de sidste Kokosnødder, hvoraf vi har over 15.000. Jeg antager vi gaa herfra iaften tilbage til Paaskeøen, hvorfra vi skal have Uld med til Valparaiso og tage Guvernøren og Familien med til Chile.

Forlis paa Paaskeøen

Undervejs sprang Skibet læk, saa vi maatte vende om og atter gaa tilbage til Tahiti. Der blev vi saa til Maj Maaned, da Skibet skulde repareres og gik saa tilbage til Paaskeøen, hvortil vi ankom d. 10de Juni 1892. Vejret var smukt de 4 første Dage og Aftnerne paa Dækket var saa dejlige; jeg sad altid deroppe, naar Kaptajnen og Styrmanden spillede Kort nede i Kahytten.

Den 17ende Juni kom den vagthavende Matros om Natten Kl. 12 og meldte at Vinden var lige paa Land. Kaptajnen gav strax Ordre til at gøre alt klart til at gaa ud. Da Ankerspillet var daarligt og gammelt, tog det lang tid, inden vi fik Ankeret op. Det var da allerede blæst stærkt op; dog var der intet andet at gøre end at prøve paa at gaa ud. Desværre viste det sig senere, at det ikke var muligt at klare en Pynt af Landet.

Min Mand forberedte mig da paa at vi maatte strande, og bad mig pakke noget Tøj sammen, hvilket jeg saa gjorde. I min Ophidselse kunde jeg naturligvis hverken finde det ene eller det andet; mine Smykker mistede jeg næsten alle. Fotografierne af mine Nærmeste rev jeg i sidste øjeblik ud af mit Album. Nu stod vi og ventede Øjeblikket, da Skibet skulde strande. Sejlene slog for Vinden, da Roret ikke mere lystrede og vi nærmede os hurtig Brændingen.

Baadene blev gjort klare og da jeg spurgte én af Matroserne, hvad han mente om vor Tilstand, svarede han mig: Om et Øjeblik er vi alle døde. Jeg var rolig og fattet, tog i Tankerne Afsked med alle mine Kære derhjemme, men havde dog den Trøst, at jeg snart skulle gjensé min elskede Fader.

Kl. 4 stødte Skibet første Gang, og derefter var jeg sikker paa, at det hvert Øjeblik kunde være forbi; for hvert Stød væltede Skibet altid mere om paa Siden, hvorfor min Mand mente, at det var sikrere for mig nede i Baaden i Tilfælde af at Skibet skulde slaas i Stykker.

Jeg fik da en Tougende om Livet og blev hejst ned i Baaden, som dog var halvfuld af Vand, da den i lang Tid ikke havde været benyttet, hvorfor jeg maatte øse af alle Kræfter.

Jeg sad ivand til Knæene vist 1/2 Times Tid, hvilket dog blev for slemt, hvorfor jeg atter kom ombord med stort Besvær.

Aldrig i Livet har jeg lidt af Tørst, som i de Timer. Tungen klæbede fast i Munden. Dog som Faren voxede, glemte vi alt.

Kaptajnen spurgte Folkene om nogen af dem havde Mod til at gaa iland med Baaden, som altsaa skulde igjennem Brændin-

gen, hvortil Halvdelen var villig. De tog da den store Skibshund med samt vort sammenpakkede Tøj og naaede ogsaa Land forbunden med stor Fare, idet Baaden var synkefærdig hele Tiden. Da de kom ind, havde Øens Beboere allerede bemærket Ulykken fra Land og kom rask til Stedet.

En hvid Mand, som var der paa Øen, overtog Ledelsen fra Land og min Mand fra Skibet; der blev gjort et Slags Redningsapparat istand af Touge. Da alt var i Orden, var jeg som Kaptainens Kone den første der skulde reddes.

Jeg var ængstelig ved at skulde igjennem Brændingen og syntes, at jeg vilde hellere dø end gaa den Tur igjennem. Jeg maatte dog; idet jeg lukkede Øjnene, blev jeg anbragt i Redningsstolen; Bølgerne slog omkring mig og paa den Maade kom jeg saa i Land.

Saasnart jeg havde fast Grund under Fødderne, satte jeg mig rolig ned et Øjeblik og begyndte derefter min moisommelige Vandring op ad Klippen, som bestod af spidse Stene. Da jeg kom op paa Toppen stod jeg og saa ned paa Skibet, der laa og huggede paa Stenene. Kanakkerne svømmede ombord og stjal næsten alt vort Tøj. Pludselig ser jeg et par af Mændene staa og ryste Fjerene ud af vort Sengetøj; da det var storblomstret Sirts, har de tænkt at det udmærket kunde bruges til Kjoler for deres Koner, saaledes endte altsaa mine gode Dyner. Kanakkerne var saa optaget af Strandingen at ingen ænsede mig.

Træt og udmattet var jeg efter denne lange anstrængende Nat, alligevel maatte jeg gaa 4 engelske Mil paa en stenet og ujævn Vej, forinden jeg kom til Guvernørens Hus,

hvor jeg fik en dejlig Tallerken Suppe. Derefter sov jeg et Paar Timer, og gik saa videre til den hvide Mands Hus, hvor jeg blev den Dag. Samme Mand var fra Vejle og blev senere en Tid lang Guvernør paa Øen. Han var tidligere Styrmand. Om Aftenen stormede og regnede det voldsomt. Jeg sov den Nat hos en Kanakkerkone, den hvide Mands Kone, og min Mand laa paa Gulvet i et andet Værelse sammen med nogle af Folkene.

Om Aftenen var Skibet slaaet helt istykker. Kanakkerne havde, som jeg før omtalte stjaalet alt vort Tøj. Køkkenredskaber brød de sig ikke om, hvorfor der af Folkene blev bjerget nogle af dem, inden de selv maatte forlade Skibet; desuden noget Proviant, saasom Mel, et lille Fad Sirup, Salt, Beskojter (haarde Kiks) samt en Tins Petroleum.

Dagen efter kørte den eneste Vogn, der fandtes paa Øen, ned til Strandingsstedet og tog op, hvad der fandtes af ilanddrevne Ting. Det blev kørt op til Huset og enhver af os fik noget. Hvad jeg blev saa glad for at se, var Pastor Mørk-Hansens Huspostil,³⁾ den eneste af alle mine Bøger, som blev reddet.

I Løbet af Dagen red vi med vore faa Ejendele ud til vort fremtidige Hjem, et Hus, som Guvernøren gav os, og som laa 4 Mil fra Kanakkerbyen, hvilket var meget godt, da vi saa ikke altid vilde være overhængt af de Indfødte. Ankommen dertil var vort første Arbejde at faa gjort Ild paa for at brænde Kaffe, som vi havde faaet foræret af den hvide Mand, og som var det eneste vi havde den Dag. Da Bønnerne var brændt knuste vi dem med Stene; til Kaffe-

pose benyttede vi Flagdug og Kaffekande var de største Kopper vi ejede. Vi drak da sort Kaffe med tørre Beskojter og det smagte fortræffeligt.

Vi maatte nu se at indrette os lidt. Huset bestod af 2 Værelser, det ene blev Beboelsesrum og det andet Pulterkammer. Vore Møbler bestod af et Bord og to Stole, en Seng slaaet op af Brædder med en Uldmadras og et Paar Tæpper, hvilke sidste var blevne reddede. Guvernørens Kone gav mig senere Tøj til 2 Lagner; desuden gav hun mig Sirts til 2 Kjoler, som blev syet af en Kanakkerkone paa Øens eneste Symaskine. Flag fra Skibet blev hængt op som Gardiner og saa var vor Lejlighed færdig.

Vi var lykkelige for, at vi der var paa vort eget og at vi havde det for os selv. Ildstedet var udenfor Huset, lavet af store Stene med en Rist over. Til Brændsel havde vi Taget af en Kirke, som laa udenfor Huset, samt en stor Bjælke, saa i den Retning behøvede vi ikke at sørge.

Dagen efter vor Ankomst fik vi en Ko samt en Del Høns og saa havde vi idetmindste Melk og Æg.

Hver Morgen mødte Koen ved Indhegningen til vort Hus; den gik nemlig i Flok med de andre Køer, men da dens Kalv (Mulle) var tøjret ved vort Hus, blev den altid staaende udenfor og vi lod den da slippe ind. Saasnart den var kommet indenfor var min Mand efter den med en Lasso, som blev slynget om Halsen paa den og naar den var fanget blev den bundet baade paa For- og Bagbenene. Kl.6 hver Morgen malkede vi; senere fik vi endnu en Kalv, som ogsaa blev tøjret, saa nu havde vi hver en Ko at malke. Det var svært at vænne sig

til, men man kan meget, naar man skal, saa dette fik jeg ogsaa lært. Engang mens jeg sad og malkede, kom vor store Hund løbende. Koen blev bange, rev sig løs og sparkede mig paa Benet, saa jeg maatte krybe hen til Huset under store Smerter. Efter Malkningen fik vi vort Morgenmaaltid, nymalket Melk med Pandekager til, som jeg havde bagt Aftenen i forvejen. Kaffe, The, Brød og Smør havde vi jo ikke. Af Kød kunde vi derimod faa alt hvad vi behøvede, idet der hveranden Dag blev slagtet Faar, som min Mand hentede ved Guvernørens Hus.

Af Faar var der henved 3000 paa Øen, som gik omkring i store Flokke; ligeledes gjorde Heste og Køer, ofte i vild Galop. En Gang om Maaneden blev der slagtet en Ko, som blev uddelt til Kanakkerne, den eneste Gang de fik Kød. De havde selv baade Svin og Høns, som dog kun blev spist, naar de holdt Fest. Da medbragte enhver noget, som saa blev spist i Fællesskab. Ellers levede de af søde Kartofler, Jams, Taras og Bananer samt Sukkerrør.

Vi fik senere et bedre Køkken, idet der i vor Gaard var et lille Stenhus, hvor der baade var Komfur og et Køkkenbord. Jeg antager det stammer fra Tiden, da der var Missionærer der paa Øen, saa de har boet der, hvor vi nu boede.

Da jeg hverken havde smaa Pinde eller Papir til at tænde op med, maatte jeg hver Aften gaa omkring i vor Gaard, for at samle Straa og smaat Kvas, som var et langsommeligt Arbejde. Jeg maatte nemlig have saa meget, at det strax lykkedes at faa Ild, naar jeg skulde til at koge Middagsmaden, da jeg kun maatte bruge 3 Svovlstikker daglig,

foruden til de 2 Maaltider, en til at tænde vor Lampe med om Aftenen.

To Gange daglig fik vi et varmt Maaltid, som bestod af Suppe og en Kødret. Senere fandt jeg paa at lave Æggemelk, da jeg havde baade Æg, Melk, Sirup og Vanillie, hvilket sidste vi havde bragt med fra Tahiti og som min Mand havde sørget for at faa reddet, da det var meget kostbart.

Efter Frokosten havde jeg altid nogle ledige Timer, som jeg tilbragte med forskelligt Arbejde. Jeg sad da i den aabne Dør, hvor jeg kunde se vidt omkring, baade over Landet og Havet. Landet var smukt, bakket og bevoxet med Græs, hvorunder der dog laa Masser af spidse Stene, af hvilken Grund der intet kunde voxes. Var vi færdige med vort sidste Maaltid, gik vi lidt ud omkring, som oftest ned ved Stranden, eller ogsaa sad vi udenfor Huset og dvælede da i Tankerne ved vort Hjem og alle vore Kære.

Vi fik næsten hver Aften Besøg af en Kanakkerfamilie, som boede i en Hule ikke langt fra os. De bragte os jævnlig søde Kartofler, Bananer og Sukkerrør, som de dyrkede paa deres Stykke Jord; undertiden fik jeg et Kaalhoved eller lidt Løg, de eneste Grønsager jeg havde til Suppen, hvorfor vi saa til Gengjæld gav dem lidt af hvad vi havde.

Naar vi saa havde tændt vor lille Lampe, som heldigvis var blevet reddet, satte de sig tilrette paa Gulvet og holdt en Passiar, stadig med Øjnene mod Lampen, som for dem var noget ganske dejligt. De sad hos os hele Aftenen og skjøndt vi ikke forstod hinanden, saa var det dog altid lidt Selskab.

En Aften havde de ventet forlænge, saa

det var bleven temmelig mørkt. De turde ikke gaa hjem i Mørke, hvorfor vi maatte beholde dem Natten over, og de sov da inde i det andet Rum. En Nat vaagnede vi ved at det kriblede og krablede omkring Hoved og Hals; det viste sig at være store Kakkerlakker, som var kommen igjennem en Sprække paa en Bjælke. Saasnart vi rørte paa os, kravlede de alle ind igjen. Vi vendte da op og ned paa Sengen, men jeg sov ikke meget den Nat.

Guvernøren gav os senere 2 Heste, og det var en stor Fornøjelse for os undertiden at ride ud om Søndagen. Vi red da hen til en Vulcan, der laa 4 engelske Mil fra vort Hus, hvor der var meget smukt. Opad Bjerget stod der store Stenguder, som de Indfødte tilbad i forrige Tider. Vi red helt op paa Toppen, hvor der var frisk Vand, og hvor Køerne i store Flokke gik op for at drikke. Der voxede Tobak paa Vejen, som min Mand samlede og som vi skar og tørrede paa Komfuret.

Naar jeg ikke var ude at ride om Søndagen, tog jeg Mørk-Hansens Huspostil og satte mig paa en dejlig Plet ved Havet ikke langt fra vort Hus. Det var som en lille Grotte, hvor jeg altsaa kunde sidde ubemærket, selv om Kanakkerne kom forbi, hvilket af og til hændte om Søndagen. Jeg kunde sidde der timevis roligt og fredeligt, og see ud over Havet og tænkte da ofte: Mon du ikke skulde faa Øje paa et Skib? Dog vi maatte vente hele 3 Maaneder. Frasét de mange Savn, befandt vi os helt vel paa Øen. Vi førte jo et roligt og stille Liv, gik hver Aften lidt omkring for at finde Æg, som Hønsene lagde, hvor de fandt for godt; undertiden maatte vi krybe ind

under Huset, som var bygget paa lave Pæle; der yndede de at lægge deres Æg, og det var meget ubehageligt, for der var saa snavset derinde. Vi havde en meget stor Gaardsplads omkring ved Huset, paa alle Sider omgivet af en høj Stenmur, nærmest som Beskyttelse mod de vilde Køer og Heste, som ofte kom i susende Fart forbi vort Hus. Da skyndte jeg mig ind og lukkede Døren, thi det var ikke hyggeligt at se paa, særlig naar Indgangsporten stod aaben.

Paa én af vore Aftenture saa vi en stakkels Hest, som havde brækket det ene Forben, som hang og dinglede ved et Stykke Knoge; det stakkels Dyr kunde næppe komme af Stedet paa sine 3 Ben; dræbe det vilde de Indfødte ikke, skjøndt det stakkels Dyr maaske led meget. Hver Aften bar vi en Balje Vand hen til Hesten, som kun bevægede sig langsomt fremad; dette gjorde vi en lille Tid, men en Morgen var Hesten borte og vi saa den ikke mere.

Som jeg før skrev, havde vi mange Savn. Jeg maatte til Eksempel altid gaa i bare Fødder, da jeg kun havde ét Par Strømper og Sko, som maatte spares paa, for at jeg kunde have noget at tage paa i Tilfælde af, at der kunde komme et Skib. Da der under Græsset var saamange Sten, led jeg meget i mine Fødder. Ligeledes havde jeg meget knapt med Sæbe, og da vi kun havde lidt Tøj at skifte med, var det et stort Savn; dog havde vi endnu altid nok af Vand; af Svovlstikker maatte jeg, som før omtalt kun bruge 3 daglig. Baade Sæbe og Svovlstikker havde jeg faaet hos Guvernørens Frue, men ogsaa de havde kun meget lidt, og ingen vidste jo hvor langt vort Ophold skulde blive der paa Øen.

Engang havde vi Besøg af Dronningen med én af sine Veninder, som jeg saa trakterede med Pandekager, hvilket de jo aldrig havde smagt. Jeg dækkede Bord saa pænt som jeg kunde; dog vilde de ikke sætte sig tilbords, men satte sig paa Hug udenfor Huset og spiste med Fingrene. Da de syntes meget godt om Pandekager, kom de ofte og bad om Mel; tilsidst maatte vi dog sige nej, da vi kunde risikere selv at skulde undvære det ogsaa.

Klimaet var behageligt, mens vi var der; det var nemlig Regntid og altsaa ikke saa varmt. Paaskeøen ligger paa 27 Grader sydlig Bredde. Megen Regn fik vi dog ikke. Jeg mindes engang vi havde saa knapt med Vand, da vi i længere Tid ingen Regn havde havt. Stor var vor Glæde derfor, da vi om Natten vaagnede ved at det øsregnede. Hurtig var min mand oppe for at se, om alt var iorden til at fange Vand, og den næste Morgen havde vi 2 store Tønder fulde, saa nu var vi ovre den Sorg.

Henimod Slutningen af den 3die Maaned havde vi næsten ikke mere Mel; ogsaa vort Petroleum var næsten opbrugt, hvilket var to Ting som ikke var rart at skulde undvære. Vi begyndte dog nu altid at vente et Skib, idet Guvernøren strax havde ladet os vide, at der i September eller Oktober var en Mulighed for, at der vilde komme et chilensk Krigsskib til Øen, hvilket skete hvert 3die Aar.

Jeg husker at jeg sad en Aften udenfor Huset og kunde slet ikke finde ind; ved at sé ud over Havet, saa jeg et rødt Lys temmelig langt nede i Horisonten; jeg kaldte paa min Mand, og vi mente begge, det var en Skibslanterne. Vi spekulerede strax paa,

hvorledes vi bedst skulde gøre os bemærkede. Indsaa dog, at vi intet kunde gøre, da det var Aften, hvorfor min Mand mente, det var bedst, at han hurtig red til Guvernøren, for at melde det; dog stor var vor Skuffelse, da det viste sig at være en Stjerne som altid kom højere og højere op paa Himlen.

Men saa en Dag i September kommer den gamle Kanak og raaber: Bahi! Bahi! Skib! Skib! og peger ud over Havet og ganske rigtigt! Der kom et Skib endnu langt ude, som havde alle sejl oppe. Rask sadlede min Mand Hesten og red ind og da han kom tilbage, meldte han, at det var et chilensk Krigsskib, som skulde afgaa fra Øen igen om to Dage. Jeg fik travlt med at faa den Smule Tøj, vi havde iorden, thi nu skulde vi jo igjen være iblandt civiliserede Mennesker, og saa pakkede vi vore faa Ting i en Kuffert, som jeg heldigvis havde faaet tilbage af Kanakkerne, da de ingen Brug havde for den.

Vi red da en Morgenstund fra vort Hus, baade glade og vemodige, glade ved Tanken om, atter at kunde leve iblandt ordentlige Mennesker, men ogsaa vemodige, da vi nu kom til Chile uden at eje en Cent. Dog var vi jo begge raske og stolede paa, at Vorherre nok vilde hjælpe os.

Chile

Efter 28 Dage landede vi i Chile. Man havde troet at vi var forliste og fra vort Hjem havde der været Forespørgsel om os, men ingen kunde jo give Underretning. Vi skyndte os derfor at sende Meddelelse om vor Redning.

I Slutningen af Oktober 1892 kom vi med

Skibe på Valparaisos ubeskyttede red ca. 1887.
(Foto H&S)

Ships in the unsheltered Roads of Valparaiso ca. 1897.
(Photo DMM)

Krigsskib fra Paaskeøen til en Plads i Sydamerika som hed Lota; der traf vi en dansk Skibskaptain og hans Hustru, som tog sig meget venligt af os. Fruen var fra Hannover og ønskede mig »Herzlich Willkommen«, hvortil hendes Mand sagde: »Du maa skam ikke tale tysk til Fru Bruhn, hun er jo I. P. Junggreens datter«. I deres Hjem opholdt vi os til der gik Skib til Valparaiso. De var saa gode mod os og vi var saa taknemmelige for strax at møde Landsmænd.

I November ankom vi til Valparaiso; og

saa der traf vi strax en dansk Lods, som tilbød os at bo hos sig, da han havde et Hotel. Vi tog gerne derimod, dog kun foreløbig. Vi ejede jo intet og kunde jo ikke tænke os i længere Tid at bo paa Hotel. Da vi havde været der en kort Tid, indsaa vi begge at vi maatte indrette os anderledes. Vi lejede da to smaa Stuer oppe i Byen hos en gammel tysk Herre og der begyndte jeg at føre Hus. I Gaarden var det et lille Ildsted, en Rist over nogle Sten og Brændselet var Trækul, noget lignende var jeg jo vant til fra

Paaskeøen. Til Morgen og Aften havde jeg et Spritapparat. Jeg var saa lykkelig over at have mit eget lille Hjem, skjøndt det var meget tarveligt. Ved Siden af os boede en Familie fra Aabenraa, og de hjalp os med mange Ting.

I December Maaned fik min Mand heldigvis lidt Beskæftigelse. Ombord paa et Skib, som laa i Havnen, fik han Styrmandens Plads. Kaptainen havde strax været iland for at se sig om efter en paalidelig Mand, som han kunde overlade Losningen af Fragten, da han selv var svagelig og Styrmanden drak. Det traf sig da saa heldigt, at min Mand netop var nede i Byen, saa han tilbød at tage Pladsen. 2 1/2 Dollar om Dagen og Kosten ombord; det var dog altid bedre end Intet. Pengene var ved at slippe op og vi var helt bekymrede. Heroppe i vor lille Lejlighed boede jeg billigt. Til Maden brugte jeg 4 Dollars om Ugen med en Gang varm Mad om Dagen. De første Dage jeg var alene, syntes jeg slet ikke Maden smagte mig, men saa tænkte jeg det var kun Indbildning og spiste derefter med god Appetit. Lørdag Aften kom min Mand iland og blev til Søndag over Middag, da han atter maatte ombord. Vi fik Frikadeller og Jordbær med Melk til, en fin Middag for os.

Jeg er saa glad for Familien Rølk fra Aabenraa. Vi taler daglig sammen og Fru Rølk hjælper mig med alt. Hele sidste Uge har jeg været oppe hos hende hver Eftermiddag. Hun hjalp mig med at vende et sæt Tøj af min Mands, der nu igjen er bleven som nyt; men hvor har det været et stort Arbejde; alene 5 Lommer med Snore, Foer og Klapper. Det har kostet Hovedbrud og da jeg havde den opsprættet,

tænkte jeg, at jeg fik den vist ikke syet sammen igjen, dog ved Fru Rølks Hjælp har jeg nu faaet et pænt Sæt Tøj til min Mand.

I denne Uge skal jeg have Storvask; det er godt at have noget at tage mig til, saa bliver Tiden ikke lang; derefter skal jeg gøre rent til Julen. Her har vi nu Midsommer, omtrent som ved Pinsetid hjemme; da møder alle i deres nye Sommertøj. Jeg maa selv sy mit Tøj, da vi ikke har Raad til Syløn. Jeg trænger saa haardt til noget, da jeg jo har mistet alt; dog hvor er jeg Vorherre taknemmelig for at jeg har truffet gode Mennesker. Hvor kunde jeg bruge alt det, jeg lod blive hjemme; det er saa tungt at savne det nødvendige. Forhaabentlig kommer der bedre Tider for os igjen.

Juleaftensdag kom min Mand hjem, da de nu var færdige med Losningen. Nu har vi jo igjen lidt Penge og saa kommer der vel nok noget igjen. Rigtignok er det jo daarligere Tider og kun faa Skibe paa Kysten, saa der gaar mange ledige Kaptainer. For tiden er jeg meget forkølet; den har været i 3 Uger, Snue, Hovedpine og ondt i Halsen; dertil Hæshed og en styg Hoste, som jeg slet ikke kan komme af med igjen. Jeg tænker det er et Eftersmæk fra Forliset.

Til min Fødselsdag d. 6te December var Fru Rølk til Kaffe hos mig om Eftermiddagen. Hun forærede mig en Pengepung og et pænt Stykke Linned.

I Januar 1893 havde jeg Brev fra mit Hjem, at min Rejse skulde blive betalt, hvis jeg vilde komme hjem. Vi talte sammen derom, og min Mand er selv kommen til den Beslutning at lade mig rejse. Jeg kan selv indse, at der er meget der taler for at jeg bliver, men paa den anden Side tror jeg

nok det vilde være gavnligt for mig at komme hjem; dog det vil Tiden vise. Hvis blot min Mand atter havde Beskæftigelse, saa synes jeg nok, jeg kunde overvinde mig til at rejse. For Øjeblikket er der ikke tale om, at jeg kan forlade ham.

Nu er det næsten 4 Aar siden jeg tog hjemmefra. Naar jeg tænker paa Gensynet med alle mine Kære, da græder jeg af Glæde. Naar jeg saa atter tænker paa, at det maaske ikke sker, da kan jeg blive saa bedrøvet. Dog som Vorherre lader det ske, maa det jo være bedst og sker det ikke nu, saa sker det vel nok om nogle Aar og jeg vil da leve i Haabet. Fra min Søster modtog jeg for nogen Tid siden Brev og Bøger, en dejlig Bog Med smukke Billeder fra Sønderjylland. Jeg har ikke megen Tid til Læsning, da jeg altid har nok at gøre med vor lille Husholdning. Jeg vasker, stryger, syr og gør alt selv, men naar jeg har en ledig Time glæder jeg mig baade ved Brev og Bøger. Efterhaanden anskaffer jeg mig forskjelligt og da jeg maa sy alt i Haanden, tager det jo temmelig lang Tid. Fru Rølk kan foreløbig ikke hjælpe mig. De har selv købt Hus, saa der er meget at ordne.

Hver Eftermiddag blæser her ganske forfærdeligt og da det er den tørre Tid, saa følger der en voldsom Støv med; dog lægger Blæsten sig helt ved Solnedgang. Om Vinteren naar det regner stærkt er det ofte farligt for Husene; store Stykker af Bjerget løsner sig og styrter ned. En dansk Mand fortalte mig, at han havde arbejdet en hel Nat hos en tysk Familie, hvor Bjerget var skredet ned og havde slaaet Muren ind. Forleden var her Jordskælv, som jeg dog ikke mærkede, da jeg var udenfor, vel nær-

mest fordi jeg endnu ikke har oplevet det; men Fru Rølk var helt hvid i Ansigtet af Skræk.

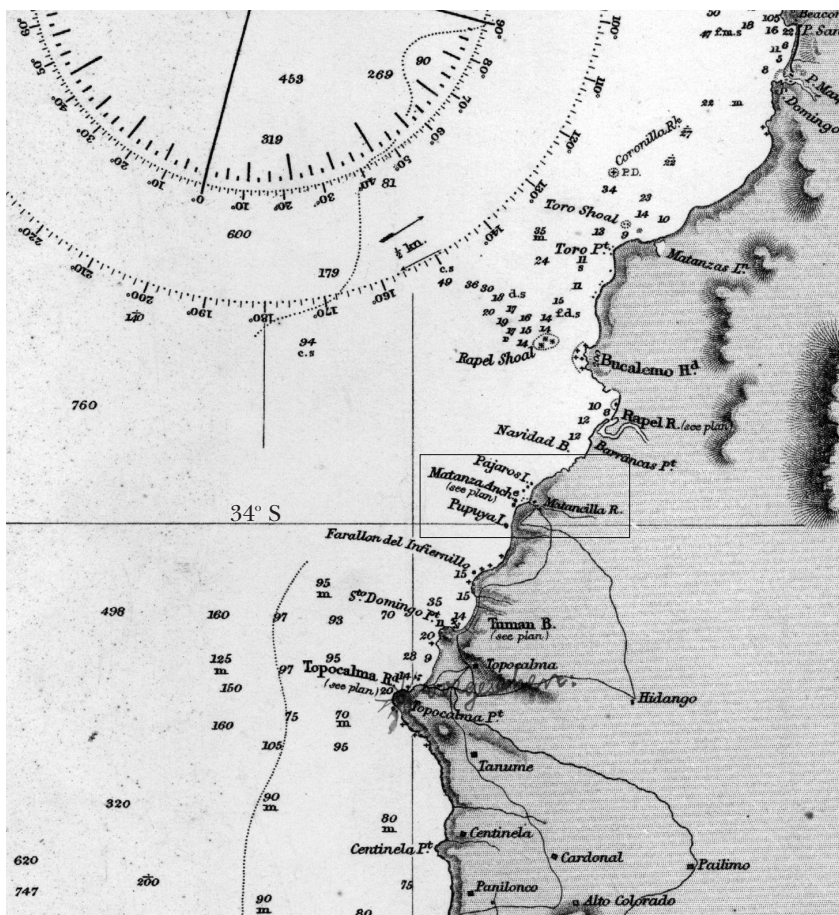
Lyn og Torden kendes ikke her og ingen Regn hele Sommeren, hvorfor ogsaa Vinteren er mere frisk og grøn. Min Mand har nu atter lidt Arbejde; da Rølks købte Hus, var der meget, der skulde forandres, saa der er han nu i Arbejde for en Tid og faar ogsaa Kosten der. Jeg har derfor altid nok at bestille med at holde sammen paa Tøjet, som slider meget. Maa vi blot beholde Sundheden, saa kommer vi nok igjennem, om end vi har kun lige til Føden og Huslejen.

Fru Rølk er saa god imod mig; naar jeg kommer derhen, giver hun mig altid et eller andet med hjem; ogsaa med Tøj har hun hjulpet mig. Jeg har det saa rart med en Butik her ligeoverfor, hvor jeg kan faa alt, saa jeg behøver kun at gaa ned i Byen for at købe Kød og Grønsager til Middagsmaden. Melk og Kartofler bringes ved Døren, saa jeg har det meget nemt. Da jeg efterhaanden begynder at forstaa lidt spansk, kan jeg nok klare mig i Butikkerne.

Kaptajn Bruhn får igen hyre

I April 1893 fik min Mand atter Skib at føre; han tog sydpaa til en Plads, hvortil Skibet skulde komme. Vi er saa glade ved Tanken om atter at kunde komme i Fortjeneste. Det har været 6 svære Maaneder for os, hvor vi kun lige havde det nødvendige. Brevene hjemmefra var i den Tid min eneste Glæde og jeg læste dem atter og atter.

Fra Matanzas,⁴⁾ hvor han skal overtage Skibet gaar han op til Callao (Peru) og derfra til Valparaiso. Imens bor jeg hos Rølks,

Matanzas beliggenhed på søkort optegnet af Capt. Robert Fitz Roy, 1805-1865, om bord på H.M.S. BEAGLE under Darwins rejse i begyndelsen af 1835. Fitz Roys opmåling er stadig brugt i dette admiralitetskort udgivet fra 1840 til efter 1913. (Foto og kort H&S)

Matanza's location on a map drawn up by Captain Robert Fitz Roy on board the H.M.S. BEAGLE during Darwin's voyage in the beginning of 1835. Fitz Roy's measurements are still used on this Admiralty chart published from 1840 to 1913 or later. (Photo and map DMM)

hvor jeg faar et lille pænt Værelse ovenpaa og hjælper saa med i Huset. Om Eftermiddagen syr jeg paa mit Tøj, da jeg jo maa holde sammen paa hvad jeg har. Nu gaar vi mod Vinteren fra Maj til Oktober, dog er det jo ikke Vinter som hjemme. Kakkellovne haves ikke her, om end det ofte kan være koldt nok især naar det regner meget. Blomster er her hele Aaret igjennem, samt alle Slags Grønsager.

Paa Datoen ser jeg at det imorgen d. 29. April er 4 Aar siden jeg rejste hjemmefra; saa gaar jeg altsaa ind i det 5te Aar. Det er længe at være hjemmefra, men jeg har jo giftet mig med en Sømand og maa tage Følgerne. Naar blot Vorherre vil give os lidt Lykke, saa vil jeg endda finde mig i ikke at komme hjem. Jeg har det godt her hos Rølks og vi taler ofte om vort kære Aabenraa. Huset her har til den ene Side en høj Bjergmur; oppe paa Toppen af Bjerget staar et stort Figentræ. Fignerne falder ned i vor Gaard, hvoraf vi samler en Mængde hver Morgen. Det er en aflang blaa Frugt omtrent som en Pære, ganske sort naar den er moden.

Fortiden er her ogsaa Masser af Vindruer, men dem bliver man temmelig hurtig ked af, hvilket jeg aldrig havde troet. Den europæiske Frugt Æbler og Pærer er langtfra saa god som hjemme, meget større men meget mere tør. Af Dyr har vi baade Svin og Høns; om nogen Tid skal Svinet slagtes og saa faar vi noget at bestille. Her er helt landligt, ingen Tummel og Støj, som nede i Byen. Vogne kan ikke køre her, da der fra Hus til Hus gaar Trapper. Vort Hus er det sidste her i Gaden; derfra ser vi op paa de høje Bjerge, som ogsaa er beboet; ja, Chile

er rigtignok et Bjergland; dog ser vi til den modsatte Side ned over Byen og Havnen med alle de mange Skibe. Skibet som min Mand skulde overtage kom først til Matanzas d. 20ende Maj; saa han har ventet der siden sidst i April, men da han fik Ordre om at komme, var han jo nødt til at rejse. Han overtog det strax og først den 20ende Juni var han færdig med at laste.

Det er en forfærdelig daarlig Havn med en Brænding som paa Paaskeøen. Engang har han maattet gaa tilsøs begrundet paa daarligt Vejr, da det er lettere at klare sig i aaben Sø end i en daarlig Havn. I 3 Dage var han ude og havde 2 Nordere, en ækel Storm, som hersker her paa Kysten ved Vintertid. Den 20ende Juni var han saa klar til at gaa tilsøs, og jeg er glad for at vide ham der, fremfor at ligge i en Havn som denne, hvor man er redningsløst fortabt, naar Ankeret brister. Fra Callao kommer han vistnok hertil og saa tager jeg nok atter med tilsøs, og jeg foretrækker det fremfor at sidde Ene her; min rette Plads er jo dog hos ham. Jeg tror sikkert at alt vil blive godt igjen efter alt, hvad vi har gennemgaaet med hinanden. Vorherre maa have haft noget isinde med os, siden han prøvede os saa haardt, og vi maa kun være ham taknemmelige derfor. Jeg tror lysere Dage vil oprinde for os, og den Tid kommer nok, hvor vi kan indse, hvorfor det skulde være saaledes.

Da min mand nu atter fortjener noget, kan jeg heldigvis begynde at anskaffe mig noget Tøj, og jeg har nu saa travlt med at sy, ogsaa ved Tanken om, at jeg atter skal med tilsøs. I dag har det skylregnet hele Dagen, thi nu er det jo Vinter her. Vandet

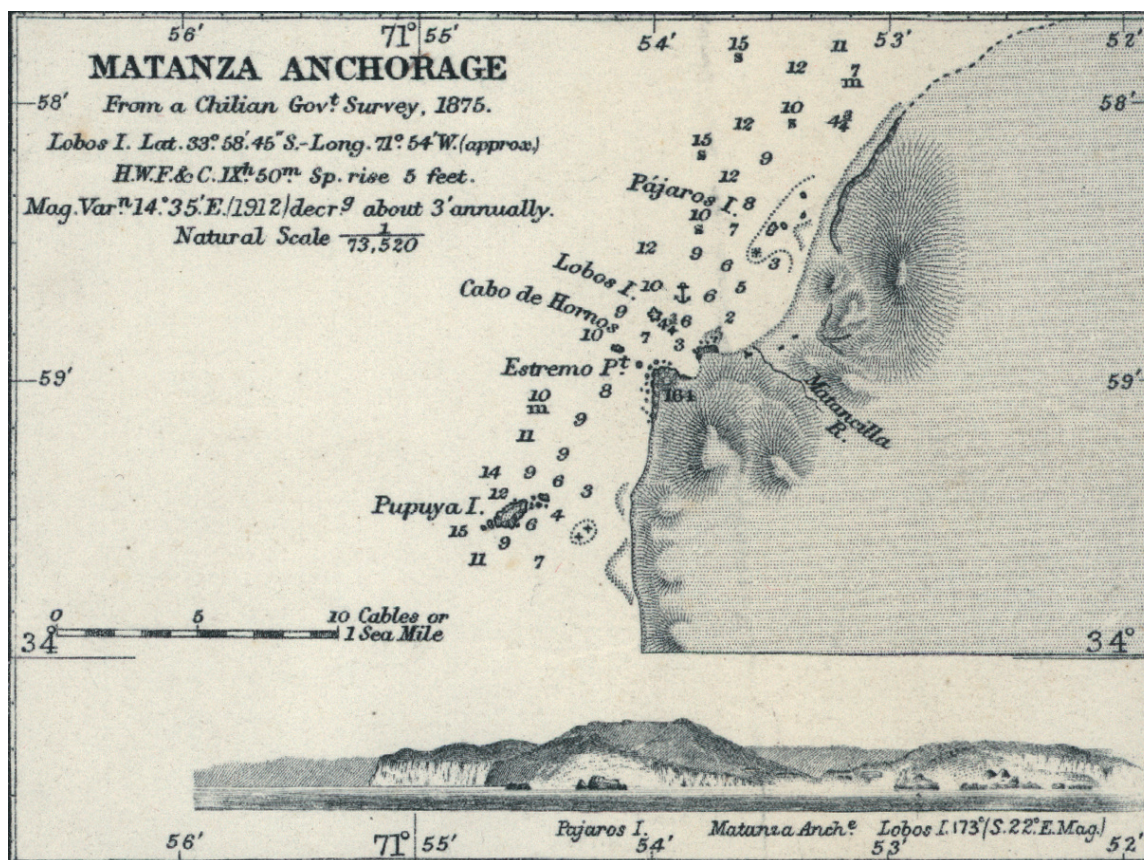
strømmer ned fra Bjergene, saa Kløften her nedenfor strax er en rivende Strøm, som løber med en voldsom Hurtighed; hvad der kommer ned fra Bjergene, gaar med tilhavs og ser ikke Dagens Lys mere.

Dagen efter den stærke Regn var jeg nede i Byen; aldrig har jeg set noget lignende. Gaderne var et Mudder og store Dynger af Snavs laa rundt omkring. Overalt var der Skodder for Dørene, for at holde Vandet ude. Jeg kan nu gøre mig et Begreb om, hvorledes der sker Oversvømmelse. Hos os, som bor klods op af Bjerget, strømmer Regnen ned lig Vandfald, efter at have regnet en Timestid. Man kan blive helt ængstelig, naar her begynder at regne; for nogle Aar siden er en hel Gade oversvømmet og mange mennesker og Dyr druknede. Under Gaden er der bygget brede rummelige Hvælvinger, som skal optage Vandet; undertiden forstopper de og derved sker Oversvømmelsen; da vi bor temmelig højt oppe er der ikke saamegen Fare.

I September 1893 ankom Skibet til Valparaiso. Jeg gik da atter med tilsøs til en Plads sydpaa, som hed Llico; der var meget smukt; noget lignende som hjemme, dog meget højere; undertiden Hegn med smukke Markblomster. En Dag var jeg paa en Ridetur langs en Sø, der var saa fredeligt og yndigt; hvor er dog Landet anderledes smukt end Havet, som egentlig altid er det Samme, Vand og Himmel.

Fra Llico gik vi til Matanzas, Pladsen, hvor min Mand overtog Skibet; som før omtalt er det en meget farlig Plads med Klipper og Brænding. Det er kun en Landsby med faa Mennesker, men inde i Landet er der Gaarde med pæne Haver ved. Her

Plan med ankerpladsen Matanza fra admiralitetskort 1282, udgivet 1913.
 (Foto og kort H&S)

Plan showing the Matanza anchorage, taken from Admiralty chart 1282, published in 1913.
 (Photo and map DMM)

dyrkes Hvede og det ser helt hjemligt ud med de bølgende Kornmarker; hvorfor jeg godt kunde have Lyst til at komme iland her. Havnemesteren, som var ombord lovede mig en Hest, men da min Mand ikke kan forlade Skibet, gaar jeg heller ikke. Det er saa besværligt paa disse sydlige Pladser med Lan-

dingen; først igjennem Brændingen og saa bæres igjennem Vandet; det holder jeg ikke af alene og nøjes med at see Landet herfra.

Skibet ruller forfærdeligt, skjøndt vi har stille; her er jo ingen ordentlig Havn, da vi fra to sider har Havet imod os.

Herfra gaar vi til Valparaiso for Ordre,

saa der bliver vi kun et Par Dage; det er jo nu bleven mit halve Hjem, saa der maa jeg iland og gjøre Indkøb. I Callao, hvortil vi skal gaa, er jeg jo helt fremmed; dog ligger vi der og lossere ved Kaien og det er jo en stor Behagelighed, at jeg der kan gaa iland, naar jeg ønsker. Dog endnu er vi jo kun i Matanzas, hvor min Mand altid selv er i gang med Arbejdet, da det gjælder om saa hurtigt som muligt at komme bort fra denne farlige Plads.

Nu nærmer sig den dejlige Julefest og med den Juletravlheden i hvert et Hjem. Naar jeg kommer til Valparaiso maa jeg finde paa noget til at forære min Mand; han vil blive glad ved at faa Julegaver. Vi vil nok komme til at tilbringe Julen paa Søen og jeg vil da belave mig paa at kunde bage lidt Kager, da vi har en god Ovn. Vi maa jo se at gøre det lidt juleagtigt for os selv; dog kan vi jo ikke faa de rigtige Julefornemmelser, da her er varmt og Sommer. Stuarnten og jeg skal paa Rejsen gøre pænt rent i Kahytten, da Rederen kommer ombord, saasnart vi kommer til Valparaiso.

Fra Valparaiso gik vi til Callao (Peru) og derfra til Paaskeøen for at hente Uld til Valparaiso; saavidt jeg husker var der omkring 3000 Faar, saa det kan jo give megen Uld i Løbet af to Aar. Rejsen varede over 2 Maaneder paa Grund af megen Stille. Paa denne Tur saa vi mange Hvaler, som vel nok kan være farlige særlig for et mindre Skib, naar de løber paa os. I Valparaiso modtog jeg adskillige Breve samt Julerosen, som jeg nu glæder mig til at læse i Søen. I et af Brevene skrev en lille Nevø at han vilde give sine Sparepenge til Hjælp til min Hjemreise, som jeg naturligvis blev meget rørt over.

Bruhn fører APPOLINE EMILIE

I Valparaiso overtog min Mand et større Skib, en dejlig Jernbark, »Appoline Emilie« fra samme Rederi. Her er mange Bekvemmeligheder, stor Kahyt og stort Soveværelse, saa nu kan jeg for Skibets Skyld godt finde mig i at gaa med tilsøs.

Vi har faaet en lille engelsk Stuart, som jeg nu da kan tale med. Inden vi gaar herfra, kommer Rederen med flere Herrer her ombord til Middag; gid det var godt overstaaet. Min mand vil nemlig ikke have med det hele at gjøre; naa oprigtig talt duer han heller ikke dertil, saa det kommer jo til at hvile en Del paa mig.

Den 14ende Marts gik vi atter tilsøs; denne Gang til Pajaros Øerne oppe ved Callao, for at laste Guano til Talcahuano i Syd Chile. Der laa vi i 2 Maaneder. Øerne laa ikke saa langt fra Fastlandet; derfra kom Arbejdsfolkene hver Morgen og sejlede tilbage om Aftenen. Paa disse smaa Øer boede der ingen Mennesker, kun Fugle, og da jeg en Dag var iland, maatte jeg forsynes med 2 Stokke for at pirre Fugleungerne tilside, som ligger over hele Øen. De gamle Fugle flyver ud om Dagen for at hente Føde til Ungerne, som jo altsaa endnu ligger i Reden. Hele Øen bestod af Guano. Derfra gik vi saa til Talcahuano, én af de bedste Havne paa Kysten, hvor vi laa sikkert og godt. Der traf vi atter Aabenraaere en Cpt. Ipland og Frue født Tøndering, i hvis Hjem vi havde mange fornøjelige Timer. Ikke langt fra Talcahuano, som kun er en mindre Plads, ligger der en smuk By Conception oppe i Landet; det tager 1/2 Time med Jernbanen. Der tog vi undertiden op for at se paa Butikker og gaa i Teater, hvor vi hørte megen god Musik og Sang.

Herfra tog vi atter til Llico; denne Gang var her meget koldt, men vi er jo nu ogsaa midt i Vinteren (Juli) og saa ligger vi her udsat for alle Vinde; fortiden er Vinden dog ikke farlig, da det ikke er Paalandsvind, og vi haaber den holder sig til Fuldmaane, da vi saa maaske kan være lastet. Her er en forfærdelig Brænding saa der er denne Gang ingen gaen iland.

Herfra gik vi til Matanzas, Pladsen hvor min mand overtog sit første Skib; her oplevede vi en ganske forfærdelig Storm. Den begyndte op paa Dagen tog til henimod Aften og voxede i Styrke Natten igjennem; det var saa uhyggeligt, da Kysten her er lutter Klipper og Rokser. Natten var bælgmørk og Stormen saa forfærdelig. Da det gryede ad Dag (vi var ikke iseng hele Natten, da vi maatte være forberedt paa det Værste) var Bølgerne saa høje og Brændingen saa grufuld. Naar Bølgerne sled i Ankerkæderne, ventede vi at de kunde bryde, og saa vilde vi være redningsløst fortabte. Jeg kunde ikke blive nede, men maatte op at se paa dette grufulde. Henimod Morgen, da Stormen var paa det højeste, sagde min Mand om jeg vilde bede til Vorherre; vi lagde os da begge paa Knæ paa det vaade Gulv og jeg bad saa inderligt til Gud om at hjælpe os og kort Tid efter begyndte Stormen at tage af. Da Dagen kom var Havet i et vældigt Oprør; men Stormen havde lagt sig. Uvejret endte med et voldsomt Tordenskrald.

Nu sad jeg oppe paa Dækket og var glad for at Faren dennegang var overstaaet. Skibet rullede ganske forfærdeligt, saa det gjaldt om at holde sig fast.

Herfra gik vi atter til Paaskeøen og derfra

til Tacopilla paa Kysten efter 30 Dages Rejse; allerede i Slutningen af Oktober var vi ventet hertil og først den 19ende November kom vi begrundet paa daarlig Vind. Om Pladsen her er kun at sige, at den gjør et bedrøveligt Indtryk; ikke et Træ, Busk, Blomster eller nogen Slags Grønt, alt Graat og Sand. Det er en Plads som er i Opkomst og herfra udføres Salpeter og Kobber. For de stakkels Menneker, der skal bo paa en Plads som denne, maa det være ganske forfærdeligt. De velhavende Folk kan jo nok finde sig i det, naar man har Penge at købe for.

Her gror intet, saa alt maa tilføres. Jeg saa en Dag, hvorledes Arbejderne spiste Kaalblade og Toppen af Gulerødder, som de lossede fra Skibet. Her er lige og brede Gader og mange af Husene ere blaa, røde, gult eller grønt malede; det ser altid ud efter lidt og de grønne især maa vel bøde paa Vegetationen. Landet er meget højt og Jernbanen gaar over Bjergene, hvilket ser helt ængsteligt ud. Iland skal der være meget varmt, men ombord er det til at udholde, da vi altid har lidt Brise, ja, det er endog temmelig koldt om Aftenen. Alt er saa voldsomt dyrt her. Grøntsager er næsten ikke til at købe; kun lidt Løg og Gulerødder kan faaes. Paa Paaskeøen fik vi 4 Svin foræret, hvoraf det ene er mit; dem har vi solgt for 100 Dollars; jeg har altsaa 25 Dollars, som jeg synes er en grulig Velstand; for de 10 vil jeg købe en Gave til min Mand til Julen; Resten maa jeg bruge selv.

Ligeledes har vi ogsaa en Del Høns ombord; en Tid lang fik jeg daglig 3 Æg, men i den senere Tid har Matroserne faaet dem opsnuset; thi nu er det kun sjældent at jeg faar nogle.

Igaar da min Mand havde været iland, kom han ombord med en Captain og sagde til mig: Kender du ham? Jeg saa lidt paa ham og sagde saa: Ja, det er Bruhn fra Teglgården, som det ganske rigtigt var. Desværre har han siden 3 Maaneder mistet sin Stemme, saa han kun kan hviske; dog har Lægen givet ham Haab om at han atter kan komme til at tale; det er noget med Stemmebaandet. Han har sidst været Hjemme for 2 Aar siden og vi hørte meget fra Aabenraa, som vi ikke vidste Besked om. Han forærede mig en smuk Vedbend til at til at hænge i Skylightet og har endnu flere Blomster, han vil forære mig; han ser saa rar og god ud og jeg er glad for hans Selskab.

Paa Søndag er vi inviteret iland til Frokost hos en chilensk Familie, saa der vil det jo gaa paa Spansk.

Her ligger et norsk Skib, hvor Captainen har sin Datter ombord; jeg vilde meget gerne træffe sammen med hende, men da han er lastet imorgen, faar jeg vist næppe Lejlighed dertil.

Nu nærmer sig atter den dejlige Juletid, som jeg antager vi vil fejre i Iquique; det er en dejlig Plads og det er ikke umuligt at vi ogsaa der kunde træffe Landsmænd; det er ofte at Captainer hjemmefra kommer dertil. Klokkeren er 9 Morgen og Varmen har allerede sat ind. Jeg er lige bleven færdig med et stort Arbejde. Kahytsdrengen og jeg har tappet et stort Fad Vin af, henimod 100 Flasker. Vinen er meget billig her i Chile og det kan ikke nægtes at et Glas Vin smager godt til Maden, hvilket bruges i alle chilenske Hjem.

Captain Bruhn besøger os hver Dag; han

er saa hyggelig og vi sidder meget og taler sammen, naar min Mand gaar iland. Jeg skjønner meget paa hans Selskab; thi altid at sidde ene bliver man dog ked af. Iland gaar der mange Penge til Drikkevarer og det kan Konen jo ikke være med til. Da Cpt. Bruhn ikke maa drikke Spiritus, er det ikke noget for ham at gaa iland efter.

Den norske Cpt. er nu borte; jeg var kun 2 Dage sammen med hans Datter. Vi kom til at synes saa godt om hinanden; hun var en sød naturlig ung Pige. Vi var derovre en Eftermiddag og Aften, hvor vi drak Kaffe oppe paa Dækket. Hun havde været i Australien (Adelaide), hvor der skal være saa smukt. Det maa være intressant for en ung Pige at gøre en Rejse med sin Far og paa den Maade faa noget at se af Verden. Jeg længes meget efter at faa at vide, hvad Bestemmelsen bliver, naar vi atter kommer til Valparaiso. Jeg hører baade om Australien og Europa; man mener at det betaler sig ikke her paa Kysten, da Skibet er for stort; nu skal vi jo først til Iquique.

Vi har faaet det saa hyggeligt indrettet paa vort store Skib med mange Bekvemmeligheder, som man ellers ikke har tilsøs. I Skylightet har jeg Slyngplanter, som pynter meget.

Kaptajn Bruhn bliver arbejdsløs

Ved Juletid ankom vi til Iquique og til vor store Sorg kom min Mand der fra Skibet. Vi var mest tilbøjelige til at tro at nogen havde sat Ondt for os, da min Mand ikke var sig nogen Skyld bevidst.

Nu var vi atter uden Fortjeneste, dog ogsaa der traf vi strax gode Mennesker, som tog sig af os. En Ven af min Mand, med

Et farvelagt postkort af Valparaisos havn fra omkring samme tid, som MIDDELHEUS' anløb af havnen.

(Foto: Det Kgl. Bibliotek, 1979-429/5)

A coloured post card of the Valparaiso Roads and port area from about the time when MIDDELHEUS called at the port.

(Photo Royal Library Copenhagen)

hvem han havde gaaet sammen paa Styrmandsskolen i Danmark laa der med sit Skib og tilbød os strax at komme ombord hos ham; hans Kone var engelsk og sejlede altid med ham.

Saavidt jeg husker fejrede vi Jul hos dem, men paa Grund af Omstændighederne var vi jo saa inderlig bedrøvede. Saa snart som muligt gik min Mand til Valparaiso og jeg blev ombord hos dem, thi nu havde jeg jo igjen intet Hjem.

Skibet, som vi kom fra gik herfra til Ma-

tanzas, og jeg gik senere med den danske Cpt. og hans kone til Lota, Pladsen hvortil vi først kom efter Strandingen paa Paaskeøen. Derfra kom jeg saa med et andet Skib til Valparaiso, og saa maatte vi atter se at finde os et Hjem. Hos en svensk Skibshandler Svendsen, som havde en chilensk Kone, fik vi et Værelse med Kosten hos dem. Fru Svendsen talte ogsaa engelsk og var en pæn Dame, omtrent paa min Alder. De havde kun 1 Barn, en Dreng paa 6 Aar, som var blind omtrent fra Fødselen.

Vi skriver i dag d. 21. Marts 1895 og med den begyndes her Efteraaret. Forleden Dag havde vi den første Regn, som varede en hel Eftermiddag, hvor Fru Svendsen og jeg sad og frøs indsvøbt i uldne Tørklæder; men endnu har vi ellers varmt Vejr. Fra Maj begynder her at blive koldt, indtil Slutningen af September og da her ingen Kakkellovne er, saa er det rigtig ugemytligt.

Om den lille blinde Dreng Andresito maa jeg fortælle lidt. Han savner ikke Synet, da han aldrig har kendt det; desto stærkere er hans andre Sanser udviklede. Han løber rundt i Huset, synger, leger og veed altid at beskæftige sig. Mørket holder han ikke af. Om Dagen, naar Solen skinner, kan han nok kende Forskel paa Lys og Skygge.

Jeg besøger jævnligt mine Landsmænd Rasmussen og Rølks og ofte naar jeg kommer derhen, trakterer de mig med hjemlige Retter. Her i Chile faar man Suppe to Gange daglig; selv mange Europæere lever efterhaanden paa den Maade; dog er det vel nærmest dem, der er gift med Indfødte. Om Søndagen gaar vi undertiden lidt ud med Rasmussens. Her er et Forlystelsessted lidt uden for Byen, oppe paa Bjerget. Ejeren er fra Lygumkloster, Gissemand og jeg husker saa godt hans Navn, naar vi som Børn kom til Lygumkloster i Ferien. Der er noget, der skal forestille en Have med den Forskjel at istedetfor Grønt og Blomster er der kun Sand og Støv; dog er der store Træer, hvorunder der er Borde og Bænke og saa tænker vi os det Grønne. Længere borte i Vina del Mar, en halv Times kørsel med Toget, der er smukt ved Havet og en lille Skov; dog ingen Skovblomster og

meget lidt Skovbund. Vina del Mar bestaar af det fine Valparaiso; der er Landsteder, Villaer baade smaa og store med smukke Haver og der hersker en voldsom Elegance.

2 Søndage har vi tilbragt paa engelske Skibe og havt det meget hyggeligt; sidste Søndag dansede vi ombord, hvor der var dejlig Plads. Iblandt de engelske Captainer findes saamange dannede og elskværdige Mennesker.

I den nærmeste Fremtid venter jeg en Pakke hjemmefra, hvortil jeg glæder mig ganske forfærdeligt; for at slippe for Tolden tager vi den ombord hos en engelsk Captain.- Den 25 Marts modtog jeg Pakken med mange herligheder og det var et lykkeligt Øjeblik, da jeg pakkede Sagerne ud.

For 14 Dage siden var her en Nat temmelig stærkt Jordskælv. Jeg var rædselsslagen, da jeg vaagnede og ikke rigtig kunde besinde mig. Hele Sengen rystede og jeg raabte ganske højt: Hvad er det? Jeg troede nemlig der var nogen inde i mit Værelse.

En Søndag var Fru Rasmussen og jeg ude i en Park for at høre Musikken; mens vi spacerer omkring siger Fru R.: Der var en chilensk Officer, der hilste paa Dem, hvortil jeg svarede: Jeg kender ingen chilenske Officerer. 2den Gang hilste han igjen og til min store Forbavselse ser jeg Guvernøren fra Paaskeøen i en meget fin Uniform, en statelig høj Skikkelse, som jeg neppe kendte igjen. Der var en Masse Mennesker og mange fine Dragter og det var interessant at se al den Stads.

Min Mand begynder nu selv at tale om at lade mig gaa hjem for en Tid; dog tør jeg ikke glæde mig dertil, da jeg altfor ofte er

bleven skuffet. Han er nu som 3die Styrmand ombord paa en stor chilensk Dampers og vil være her tilbage d. 22 Juni; han sagde, at naar han næste Gang gik herfra, maatte jeg rejse hjem, og blive det nu ikke til noget, saa vil jeg helt opgive Haabet og finde mig i, at blive herude.

Jeg ved det er et daarligt Liv for en Mand alene herude; de bliver fordærvede, naar de ikke er meget karakterfaste; dog hvad der trøster mig er at min Mand vil faa saa lidt Lejlighed til at gaa iland. En Dampers ligger jo aldrig længe i Havn. Ikke alene en enlig Mand, men selv de, som har Familie leve ofte et daarligt Liv og det kommer alt af Drik.

Jeg har set Beviser herpaa før og inat hændte det at Hr. Svendsen kom hjem Kl. 3 efter at have været borte fra om Morgenen Kl. 7. Hvor var det forfærdeligt og hvilken Angst vi udstod. Han var drukken og vild og skændte sin Kone ud for det værste og truede med at slaa hende ihjel, naar han fandt hende. Hun var flygtet ind til mig og vi havde laast Døren. Han raabte til mig om at aabne Døren, men jeg taug stille, omsider blev han rolig og vi faldt da isøvn. I dag har han bedt om Tilgivelse, men hun er haard og siger hun vil bort fra ham; han tryglede og tiggede, men hun sagde nej! og saa gik han atter uden Frokost.

Hjemrejseovervejelser

Ja, mange mange sørgelige Familieliv er der herude, og hvorledes blive Børnene ved at se Faderen føre saadan et Liv; de ser det fra smaa af og mener det hører sig til, og alt kommer af de afskyelige Drikkevarer. Hvis derfor min Mand beder mig om at bli-

ve og vel at mærke, hvis han kan forsørge mig her iland, som vil være knap for den Gage han faar, da bliver jeg og kan idetmindste give ham et Hjem, naar han faar Lejlighed til at benytte det.

I Slutningen af Juni vil han være her og derefter skriver jeg hjem, hvilken Bestemmelse han har taget. Stakkels Fru Svendsen er helt syg i dag og det er intet Under, thi det passerer af og til.

Paa Grund af daarligt Vejr er hele Turen bleven forsinket, saa da Dampers kom opholdt den sig kun 1 Dag her, og nu da den kom sydfra, var han kun 3 Timer iland.

Vi ses meget lidt, da han har saa lidt Frihed, men vi er jo alligevel glade for at han atter er i Fortjeneste. Han har just ikke saa meget Arbejde, men skal være ansvarlig for Arbejdet ombord og maa saaledes altid være der.

De leve godt ombord paa disse Dampere og han har et rigtig pænt Værelse, naturligvis er det et helt andet Liv end som Captain, hvor han er sin egen Herre, men jeg tror dette er meget bedre for ham. Jeg ønsker saa inderlig han vil blive der, men jeg synes allerede han var ked af det og jeg vilde blive meget bedrøvet om han gik derfra.

Nu har min Mand bedt mig om at blive til han kommer tilbage igjen d. 22nde Juli, da Dampers saa skal i Dokken i 8 Dage. Han har da lovet mig ganske bestemt, at jeg maa rejse hjem en Tur; jeg ved dog ikke om jeg tør tro derpaa, da det altid bliver opsat. I dag skal jeg ned paa Kontoret, for at høre om der er kommen Svar fra Hamborg angaaende Biletten Der var intet Svar kommen, men nu haster det jo heller ikke.

Omkring ved Slutningen af Juli kom Damperen, og i de 8 Dage Skibet var i Dok, bestemte min Mand sig saa til at lade mig rejse.

Den 4de August 1895 gik jeg saa ombord, ledsaget af Hr. og Fru Rasmussen; selv kunde min Mand ikke følge mig ombord og det var maaske ogsaa det bedste.

Den 25 September ankom Skibet til Hamborg og jeg var atter iblandt mine Kære. Hermed slutter jeg mine 6 Aars Oplevelser.

Helene Bruhn f. Junggreen

Afskrevet efter Helene Bruhns håndskrevne hæfter i juli 2004 af Hanne Løfqvist.

Noter

¹⁾ Vulkanøen Niuafo er den nordligste af Tongaøerne og har et areal på kun 49 km². Øen kaldes også for »Tin Can Island« efter indbyggernes metode med postbesørgelse til passerende skibe ved hjælp af metalbeholdere kastet i søen.

²⁾ Påskeøens indbyggertal var faldet kraftigt i det 19. århundrede. Europæerne havde medbragt sygdomme, som de indfødte bukkede under for, og i samme periode blev omkring 2.000 indbyggere tvangsudskevet til slavearbejde i Chile, så indbyggerantallet, da det var lavest i 1877, var nede på kun 111 personer.

³⁾ Pastor Mourits Mørk Hansen, der først var

præst i Felsted, senere i Vonsild ved Kolding i Danmark, fortæller i sine Livs-Erindringer om sin ven J. P. Junggreen fra Aabenraa og hans døtre af første ægteskab: »den ene Helene, har været her i Huset et Aar. Helene var en smuk og elskværdig ung Pige og befandt sig vel hos os. Vi holdt meget af hende. For et Paar Aar siden viede jeg hende til Captain Bruhn fra Aabenraa. Hun har flere Gange skrevet til min Datter fra China og fra Samoa-Øerne og Valparaiso.«

(Erland Møller har bidraget med disse oplysninger.)

⁴⁾ Matanza er ikke en havn, men en åben bugt med en ankerplads på den udsatte kyst. Positionen er 33° 58' S og 71° 52' W.

Summary

Mrs. Helene Bruhn, 1859-1937, of the Junggreen family from Southern Jutland, was married to Captain Jacob Bruhn and sailed with her husband for 6 years from 1889 to 1895. The first few years they sailed on board the bark MIDDELHEUS of Esbjerg, a period which Helene Bruhn has described in her memoirs. These are presented here in the current article unedited and in her own words.

The voyage began in Hamburg on April 30th 1889 and their route took them via Natal in South Africa to Palembang on Sumatra. Everywhere they landed Mrs. Bruhn went to visit the Danes she met, but she also came into contact with many other Europeans and local inhabitants in the small harbours that the ship put into. From Palembang, for example, she describes a Chinese wedding that she witnessed. From Sumatra the journey continued to Samoa, which took five months for them to reach. On this part of the journey their provisions were low and drinking water was rationed. If they caught a tunny or if a flying fish came aboard then it lent a welcome variety to their diet. On Samoa the ship was lying in Apia, which at that time was German, in order to load copra and the cargo was completed on Niuafu. Via the Tonga Islands and Vavau, they came to Valparaiso.

From Valparaiso they went into the Easter Island trade in 1891, among other things picking up wool, which they carried to Papeete on Tahiti. The return cargo was again coconuts to the where they arrived in June 1892. The ship was wrecked on 17th June 1892 during an onshore gale that prevented them from sailing free of the coast, but everybody on board was saved, some in boats and some in a breeches buoy. They had to stay on the islands for three months before a ship arrived from Chile in September to take them to the mainland, where in the meantime nobody knew of their fate. At one point Captain Bruhn got a job on a ship in the harbour supervising the unloading of cargo, but financially the family were worse and worse off.

In April 1893 Bruhn signed on again as a captain and engaged in trade on the Chilean coast between

Matanzas and Callao in Peru, and back to Valparaiso, where in September Helene again went on board. They sailed to Llico in southern Chile and on to Matanzas, Valparaiso, Callao and Easter Island for wool to Valparaiso.

In Valparaiso they got post from home again and Helene Bruhn began to voice her homesickness. At this point she had not seen her family for over four years. Captain Bruhn took over a larger ship, APPOLINE EMILIE, and sailed on 14th March 1894 to the Pajaros Islands near Callao to pick up guano for Talcahuano. After a few trips to the harbour near Concepcion and return journeys to Llico and Matanza, where they once again ran into strong gales on the exposed coast, they sailed once more to Easter Island and Tocopilla, where they arrived on 19th November 1894. After this they spent Christmas in Iquique, where the captain was dismissed from his job without being aware of any negligence in his duties.

With help from their friends they managed to return to Valparaiso in March 1895, and soon afterwards the captain was offered a position as third mate on a Chilean steamer. He was forced to accept the job because they had no more money. Helene stayed in Valparaiso, to which port Captain Bruhn returned in June and again in July 1895, where he finally agreed to his wife's journey home to Southern Jutland. On 4th August 1895 she boarded the steamer for Europe, arriving in Hamburg on 25th September 1895.

Her husband remained on the Chilean coast a while longer, but later he disappeared without a trace in Argentina, from where, in some unknown way, his ship's chest was returned to Southern Jutland. The rest of her life Helene Bruhn remained with her family and supported herself mainly by teaching music.

